

מבוא לאסטרטגיה וביטחון לאומי

מרצה: ד"ר איתמר ריקובר

סוכם ע"י יורם ארז | מדור ניצבים | תשפ"ד

החומר המצוי בסיכום זה לקוח מהמצגות של המרצה וממידע המצוי ברשת. מרבית התמונות נרכשו מבנק תמונות בתשלום וחלות עליהן זכויות יוצרים. מרבית התרשימים הגם מקוריים ועוצבו במיוחד לסיכום זה. הסיכום נועד לצורך הכנה למבחן עבור תלמידי מדור ניצבים תשפ"ד בלבד. זהו קניין רוחני השייך רובו ככולו למרצה הקורס. לכן, אין לעשות בו כל שימוש, לרבות צילום, העתקה, העברתו לאחר, בכל דרך שהיא, אם באמצעות מדיה מגנטית, טכנולוגיית ענן ו/או הדפסה. בתום השימוש יש להשמיד את הקובץ. כל העושה שימוש שלא כדיון במידע המצוי במסמך זה, צפוי לעונשים הקבועים בחוק.

תוכן העניינים:

4	שיעור 1 - מבוא לאסטרטגיה וביטחון לאומי
4	מדוע פורצות מלחמות?
7	שיעור 2 - מהי מלחמה?
7	מאפייני המדינה
7	מהי מערכת בינלאומית?
7	מאפייני מערכת בינלאומית
8	הגדרת המונח "מלחמה"
8	הגישה התיאורית
8	הגישה התכליתית-תועלתנית
8	הגישה המשפטית
8	מה עושים במלחמה?
9	שיעור 3 - סוגי מלחמות
9	סוגי מלחמות בחלוקה לקטגוריות
9	ראיית היריב
9	רמת האלימות / היקף ההרס
9	יעדי מלחמה
10	עוצמת סכסוך
10	סוג משתתפים
10	יעדים פוליטיים, שיטת לחימה והיקף הכוח
11	שיעור 4 - שינויים באופי המלחמות: חלוקה לתקופות
11	התקופה הפיאודלית
11	סיבות לקריסת הסדר הפיאודלי
12	תקופת שלום וסטפליה 1648-1789
12	תקופת המהפכה הצרפתית: 1789-1945
13	התקופה הדו קוטבית 1945-1990
13	התקופה החד קוטביות 1990 עד היום
13	סוגים של לוחמת חלל
14	המשכיות ושינוי במאה ה-20
14	השפעות המלחמה במאה ה-20
15	שיעור 5 יחסי גומלין דרג צבאי - דרג מדיני
15	מודלים ליחסי גומלין: דרג צבאי - דרג מדיני
15	קרל פון קלאוזביץ:
15	הלמוט פון מולטקה
15	מבנה מערכת השלטון באיראן
16	סמכויותיו של המנהיג העליון
16	אריך לודנדורף
16	סון טסו (סאן צו)
16	אליוט כהן
16	המודל הארגוני
17	ציות: היבדלות או מעורבות
17	סמואל הנטינגטון
17	מתנגדי הנטינגטון
18	תהליך קבלת החלטות
18	מושגים
19	שיעור 6 - אסטרטגיה, טקטיקה, הרתעה, אילוף והסלמה
19	התפתחות המונח "אסטרטגיה"
19	משמעויות של אסטרטגיה
19	מימדי אסטרטגיה (מייקל הווארד)
19	אסטרטגיה מול טקטיקה
20	הרתעה
20	מאזנים בהרתעה
20	סוגי הרתעה
21	כשולן ההרתעה
21	אילוף
21	הסלמה
21	הגדרה

21	אלמנטים בהסלמה
21	מדוע מסלימים?
22	כיצד מסלימים?
22	סוגים של הסלמה
22	התמתנות
22	הפתעה
22	סוגים של הפתעות
23	שיעור 7 – נשק גרעיני
23	אסטרטגיה גרעינית
23	הרתעה גרעינית
24	כוח מכה שנייה
24	בעיות בשמירת כוח מכה שנייה:
24	השילבים העיקריים בעיצוב האסטרטגיה הגרעינית האמריקאית.
24	שלב א' (שנות ה-40)
24	שלב ב' (שנות ה-50-40)
25	שלב ג' (שנות ה-60-70)
25	שלב ד' (שנות ה-80)
25	שלב ה' (שנות ה-90 עד ימינו)
25	שיעור 8 – תרבות אסטרטגית
25	הגישה התרבותנית
25	הגדרת תרבות אסטרטגית
26	אינדיקטורים
26	כיצד לאפיין תרבות אסטרטגית
26	סוגי תרבות אסטרטגית
27	נפוליאון בונפרטה
27	מהו מיתוס?
27	שיעור 9 – ניצחון במלחמה
27	ניצחון צבאי (המלחמה כאוטונומיה):
27	גורמים לניצחון צבאי:
28	גורמים לניצחון מדיני:
28	מאמר
28	1. חסידי אוונס: "מערכת המערכות"
29	2. המהפכנים המהססים
30	3. ותיקי מלחמת המפרץ
31	4. הספקנים

שיעור 1 – מבוא לאסטרטגיה וביטחון לאומי

מדוע פורצות מלחמות?

- **תופעה מובנית** – בנוי בתוכנו. כמו שאנו צריכים לאכול, לנשום, להתרבות – אנו צריכים להילחם.
- **תופעה נרכשת** – תופעה נלמדת, חלק מתהליך הסוציאליזציה האנושית שבמהלכה רוכשים את הנטייה הלוחמנית.

ביתר פירוט, ניתן לחלק את הסיבות לפרוץ מלחמות לשלוש רמות:

רמת המערכת	רמת המדינה	רמת הפרט
אין ריבון בינ"ל	מדינות גדולות	דתית
דילול אוכלוסיה	מעצמות	פילוסופית
תיאוריית מחזוריות	אופי קפיטליסטי	תוקפנות מובנית
סוג המערכת	להשכיח צרות מבית	אנתרופולוגית
	השלום הדמוקרטי	רווח כלכלי
	אידיאולוגיה	עיוותי תפיסה
		חינוך לוחמני

1. רמת הפרט

- **דתית:** (פגם מולד) חטא קדמון. על פי הדת הנוצרית, הסיבה שיש מלחמות בעולם, היא הנטייה המובנית של האדם לפתור סכסוכים באמצעות אלימות. הנצרות לוקחת אותנו עד לסיפור אדם וחווה, בו כל אחת מהדמויות קיבלה עונש בשל החטא שביצעה. עונשו של אדם היה – "בזיעת אפך תאכל לחם". כלומר, האדם יצטרך להלחם על הלחם שלו.
- **פילוסופית:** (פגם מולד) כחלק מסט התכונות שהאדם נושא עימו, נמצאת גם תכונת האלימות. רמתה שונה בין אחד לשני. ומכיוון שהאדם מטבעו הוא אלים, עימות בין שני אנשים לרוב יביא לאלימות.
- **תוקפנות מובנית** – צו טריטוריאלי: (פגם מולד) ההנחה קובעת שהאדם הוא סוג של חיית טרף והטבע שלו הוא לטרוף. אולם, מאחר ולאדם את האמצעים שיש לחיית טרף (ניבים, טופרים), הוא ייצר לעצמו אמצעים (תחילה חרבות, חץ וקשת ואז מטוסים ופצצות)
- **אנתרופולוגית:** (תופעה נרכשת) המלחמות בין בני האדם התפתחו כתוצאה מהצורך של האדם להגן על עדרי הבקר שלו. האדם בראשיתו היה לקט (ליקט עשב מהאדמה). עם הזמן הוא גילה את הפוטנציאל שבאכילת בשר. כדי לצוד את החיה הוא נאלץ לפתח כלי ציד (חץ וקשת, חנית). בהמשך כלי הציד הללו שימשו אותו במלחמות על עדרי בקר, שהתפתחו בין השבטים (לביזה ולהגנה מפני ביזה).

- **רווח כלכלי:** (תופעה נרכשת) בעבר מלכים היו יוצאים למלחמות כדי להשתלט על הנכסים של הממלכות שכבשו (אוצרות הטבע, מחצבים, עבדים). ככל שמלך כבש יותר ממלכות, הוא הפך יותר עשיר. תופעה זו כבר לא קיימת.
 - **עיוותי תפיסה:** (תופעה נרכשת) הנטייה של המנהיג לפרש את המציאות בצורה שגויה, משליך גם על נטייתו של השליט לפרש את יכולותיו של האויב וכוונותיו בצורה שגויה (האויב מאיים, האויב חלש). תפיסה מעוותת של המציאות, תביא את השליט להכריז על האויב מלחמה, מתוך הנחה שגויה שהכיבוש יהיה קל.
- עיוותי התפיסה במלחמה יכולים להתבטא במספר מצבים:
1. **יכולותיו של האויב** - עוצמתו. האויב נראה חזק מכפי שהוא באמת או ההפך.
 2. **כוונותיו ונחישותו של האויב** - למשל, פוטין פתח במלחמה נגד אוקראינה מתוך אמונה בעוצמתה האבסולוטית של רוסיה כמעצמה איזורית, ומתוך הנחה שגויה שאוקראינה חלשה. פוטין התבדה. הוא גילה שהוא לא העריך נכונה את הנחישות של האוקראינים.
 3. **תפיסת האיום מצד האויב** - האויב מאיים על ריבונותה של המדינה. או שהאלדוגמה: שליט עירק, סדאם חוסיין, חשש שהמהפכה האיסלמית באיראן תשתלט על ארצו (בפועל המהפכה לא איימה על עיראק) ויצא למלחמה מול איראן.
- **חינוך לוחמני:** (תופעה נרכשת) יש (והיו) מדינות בהן השליט הוא לוחמני מטבעו (קיבל חינוך לוחמני). מנהיג אלים, משמע, מדינה אלימה. דוגמאות: סדאם חוסיין - עיראק, היטלר - גרמניה הנאצית, פרנקו - ספרד.

2. רמת המדינה

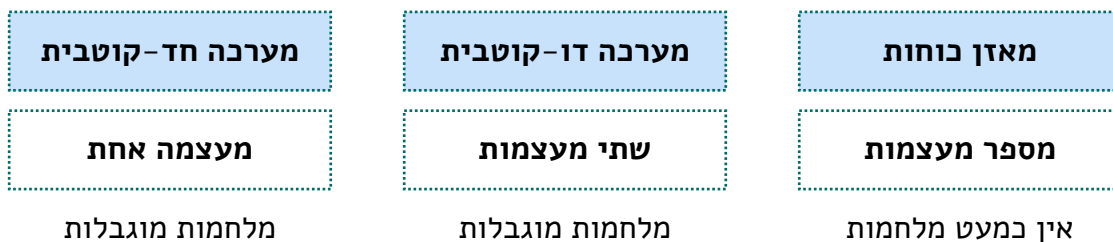
- **משך העצמאות של המדינה:** (פגם מולד) סטטיסטית, מדינות צעירות נלחמות יותר ממדינות ותיקות. לעתים זה קורה בין מדינות שכנות בשל גבולות שעדיין אינם ברורים, או בשל התנגדות של קבוצות בתוך המדינה שמובילות למלחמות אזרחים.
- **מדינות גדולות:** (פגם מולד). ככל שהמעצמה גדולה יותר, כך גם האינטרסים שלה בעולם נרחבים יותר. לעתים תאלץ המעצמה לצאת למלחמה כדי להגן על האינטרסים שלה. לדוגמה: המלחמה שהכריזה ארה"ב על עיראק בתקופת סדאם חוסיין, לאחר שזה החליט לפלוש לכוויית. האינטרס של ארה"ב היה לשמור על מאגרי הנפט בכוויית.
- **אופי קפיטליסטי:** (תופעה נרכשת) מדינה קפיטליסטית היא מדינה יצרנית חזירית, שזקוקה כל העת למשאבים לצורך קיומה, מה שמאלץ אותה להלחם על המשאבים שלה כל העת. גם כאן ניתן לתת את הדוגמה לעייל, בה ארה"ב הכריזה מלחמה על עיראק של סדאם חוסיין, כדי לשמור על שדות הנפט של כוויית, משאב אותו צרכה ארה"ב.
- **להשכיח צרות מבית:** (תופעה נרכשת) לעתים מדינה תצא למלחמה נגד מדינה אחרת, כדי להסיט את הפוקוס מעימותים פנימיים. למשל, מלחמה בין קבוצות אתניות עשויה לשכוח, במידה ולקבוצות הללו יהיה אויב משותף (מדינה אחרת) שיאחד ביניהם. לדוגמה: בתחילת שנות ה-80 של המאה הקודמת, מצבה בסקרים של ראש ממשלת בריטניה, מרגרט ת'אצ'ר, היה בכי רע. במרחק אלפי ק"מ משם, בארגנטינה שלטה חונטה צבאית, בראשה עמד הרמטכ"ל לאופלדו גלטיירי, שהשתלט על המדינה באמצעות הפיכה צבאית. בסמוך לחופי ארגנטינה (מרחק של 500 ק"מ) נמצאים איי פוקלנד - טריטוריה בריטית שנכבשה בעבר הרחוק מידי ארגנטינה. גלטיירי עמד כל העת בניסיונות הפיכה חוזרים ונשנים מצד גורמי אופוזיציה. המצב הרעוע במדינה הביא אותו להחליט על כיבוש האיים, מתוך כוונה להעלות את המורל בארגנטינה וכך גם לחזק את מעמדו. אולם, היות וגם לת'אצ'ר היו צרות מבית (מצבה בסקרים), היא שלחה את הצבא דרך הים וכבשה מחדש את האיים. כתוצאה מכך, המשטר בארגנטינה נפל (ארגנטינה זכתה בדמוקרטיה) ות'אצ'ר זכתה שוב בבחירות.

- **השלום הדמוקרטי:** (תופעה נרכשת) עמנואל קנט סבר כי אם כל מדינות העולם יהיו דמוקרטיות, לא יהיו מלחמות בעולם. הרעיון יוצר פרדוקס. כי על מנת להפוך את כל מדינות העולם לדמוקרטיות, צריך להלחם בדיקטטורות.
- **אידיאולוגיה:** (תופעה נרכשת) מדינות וקבוצות אתניות נלחמות בשם הלאומיות, בשם התרבות, בשם הדת ה"נאורה". למעשה, זו הסיבה העיקרית לפרוץ מרבית המלחמות בעולם: מוסלמים נגד נוצרים, מוסלמים נגד יהודים, חמאס מול ישראל, סונים נגד שיעים, וכו'.

3. רמת המערכת

- **אין ריבון בינ"ל:** (פגם מולד) אין ריבון בינלאומי. אין בוס גדול לעולם שיעשה סדר עולמי. באין שליט עולמי, נוצרת אנרכיה.
- **דילול אוכלוסיה:** (פגם מולד) זהו חוק טבע - החזק שורד. זוהי דרכו של הטבע לחזק את האוכלוסיה באמצעות דילול הקבוצות החלשות בה והשבחת הגזע האנושי.
- **תיאוריית מחזוריות:** (פגם מולד) גישה זו אומרת כי כמו שיש מחזוריות בטבע (קיץ, סתיו, חורף, אביב, וחוזר חלילה), כך גם קיימת מחזוריות במלחמות. זוהי עובדה. כך עובד העולם. למה? ככה!
- **סוג המערכת:** (תופעה נרכשת) העולם נחלק למעצמות ומדינות בנות ברית. באופן טבעי, בעולם נשמר איזון סביר בין המעצמות. זה קורה היות והמעצמות שמודעות לעוצמתן, ימנעו מלהיכנס למלחמה, בשל ההכרה בתוצאות ההרסניות שבמלחמה כזאת.
קיימות 3 סוגי מערכות:

1. **מערכת "מאזן הכוחות:** לדוגמה: חמש מעצמות שאף אחת מהן לא יותר חזקה מהאחרת. הסדר ביניהן יכול להיות למשל, שלוש מעצמות מול שתי אחרות, או ארבע מול אחת. במצב כזה אין כמעט מלחמות.
2. **מערכת דו-קוטבית:** מערכת בה יש שתי מעצמות (דוגמת ארה"ב וברה"מ לשעבר). במצב כזה המלחמות יהיו מוגבלות.
3. **מערכת חד-קוטבית:** שליטה של מעצמה אחת (ארה"ב היום). הנטייה למלחמה תהיה מוגבלת.

שיעור 2 – מהי מלחמה?

מאפייני המדינה

*הכוונה למאפיינים בתחום הבטחוני בלבד:

- **מדינה מודרנית:** יש לה מונופול על שימוש בכוח. יש לה צבא אחד! שמקבל פקודות משליט המדינה.
 - **חוזה חברתי:** קיים חוזה הדדי בין האזרח לבין המדינה. האזרח מוותר על חלק מחירויותיו (משלם מסים, נשמע לחוק) בתמורה להגנה (מדינת ישראל הפרה את החוזה החברתי עם אזרחיה ב-7 באוקטובר).
 - **מדינה אגואיסטית:** הצו המוסרי של המדינה הוא קודם כל לדאוג לעצמה, אפילו על חשבון מדינות אחרות.
 - **מוסר:** מוסר הוא שיקול משני במימוש האינטרסים המדינתיים. למשל, אסור לרצוח. אבל, הרג הוא לגיטימי בזמן מלחמה. חיסול הוא לגיטימי כשהוא מגיע מצד ארגון ביון שפועל במדינה זרה (המוסד שמחסל בכירים בחו"ל).
 - **שוויוניות:** קיים במדינות דמוקרטיות. בלב ליבה של הדמוקרטיה יש זכויות שוות (לכאורה) לכל אזרח.
 - **ישוב קונפליקטים:** סכסוכים בתוך המדינה מיושבים ע"י מנגנונים (חקיקה, שביתה, בתי משפט) ולא באלימות פנימית.
- *האם עפ"י פרמטרים אלו, לבנון מוגדרת מדינה? הרי היא נשלטת ע"י ארגון טרור. בסומליה למשל יש מס' צבאות שונים. בסוריה קיימים סכסוכים אלימים פנימיים בין קבוצות.

מהי מערכת בינלאומית?

אוסף של יחידות פוליטיות (מדינות) אוטונומיות (נפרדות אחת מהשניה) המקיימות ביניהן יחסי גומלין, בהתאם לכללים בינלאומיים.

מאפייני מערכת בינלאומית

- למערכת הבינלאומית לעולם אין מונופול על שימוש בכוח כפי שיש למדינה. אין לה צבא.
- היא אינה שוויונית. לכל מדינה יש יכולות שונות (ארה"ב לעומת סודן). לכל מדינה שאיפות שונות (לאחת שאיפות התרחבות, לאחרת שאיפות כלכליות).
- ישוב קונפליקטים ע"י מנגנונים בינלאומיים + הפעלת כוח. למשל, בית המשפט הבינלאומי בהאג, סקנקציות כלכליות. במצב קיצון, קואליציה של מדינות יכולה להפעיל כח צבאי.

מדינה	מערכת בינלאומית	
יש מונופול	אין מונופול	שימוש בכח:
יש שוויוניות	אינה שוויונית	שוויוניות:
שוות	שונות	שאיפות:
ע"י מנגנונים, ללא שימוש בכח	ע"י מנגנונים + כח	ישוב סכסוכים:

הגדרת המונח "מלחמה"

קיימות שלוש גישות עיקריות לתיאור המושג "מלחמה":

הגישא התיאורית

הגישא באה לתאר את המצב המלחמתי. אנחנו מתארים רק מה שאנחנו רואים, וזאת לפי מספר קריטריונים:

- **אלימות:** האם קיימת אלימות? האם היא צבאית? האם היא ניכרת?
- **ממושכות:** כמה זמן נמשך האירוע?
- **התערבות גופים מדיניים:** ההתערבות היא של מדינות ולא קבוצות. מי שמנהל את האירוע היא המדינה ולא קבוצות פנימיות.
- *לעיתים כל הקריטריונים מופיעים ולעיתים רק חלקם.

הגישא התכליתית-תועלתנית

הגישא התכליתית-תועלתנית בוחנת מהי כוונתו של האדם כאשר הוא יוזם את המלחמה. מדוע המדינאי יצא למלחמה?
 המלחמה היא כלי להכרעת סכסוך בין מדינות. המלחמה נגרמת כתוצאה מהתנגשות בין צדדים עוינים. ההתמודדות האלימה ביניהם היא כלי להכרעה. התכלית המדינית היא המניע לפתיחת המלחמה, היא זו המהווה קנה מידה לקביעת מטרתם של הכוחות הצבאיים וכמות המאמץ המופעל.

הגישא המשפטית

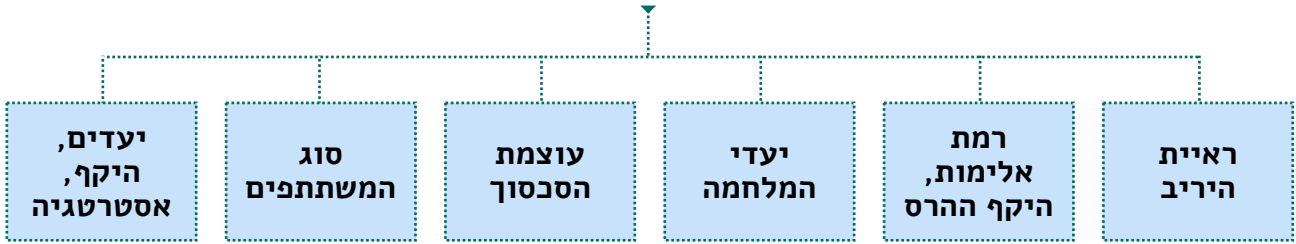
מבחינה משפטית ישנה חשיבות להגדרת המלחמה בתקופה המודרנית, בין אם לצורך החלת זכויות וחובות של הצדדים הלוחמים, החלת חוקי חירום, או אף לשם הפעלת סעיפי ביטוח.

מה עושים במלחמה?

- **אלימות:** משתמשים באלימות, כדי לנצח את היריב.
- **כאב:** משוואה של כאב - המטרה לגרום כמה שיותר כאב ליריב. החזק מנצח.
- **סבל:** משוואה של סבל - המשימה להחזיק את הכאב כמה שיותר. לא תמיד החזק מנצח, אלא מי שיכול לשאת יותר את הכאב.

שיעור 3 – סוגי מלחמות

סוגי מלחמות בחלוקה לקטגוריות

ראיית היריב

כיצד כל צד מתייחס לאוייב:

- **מלחמה אקספרסיבית:** המניע הרבה יותר רגשי. למשל, לצאת למלחמה כדי לנקום. דוגמה: ישראל יצאה למלחמה מול חמאס לאחר אירועי ה-7 באוקטובר. לישראל אין שאיפות לכבוש את עזה או להשתלט על עם אחר.
- **מלחמה אינסטרומנטלית:** נתפסת ככלי בידי קובעי המדיניות, כלי למטרות פוליטיות. אמצעי להשיג מטרות.
- **מלחמה אגוניסטית:** מלחמת אגו. מלחמות של אבירים, נלחמים לא למען מטרה מסוימת אלא למען המלחמה עצמה, למען הכבוד המקצועי של הלוחם. כל חייהם סובבים סביב המלחמה. בשונה ממלחמה אקספרסיבית, בה המניע הוא רגשי, כאן האגו הוא מקצועי בלבד. כל אחד מהצדדים רוצה להראות כמה הוא טוב יותר או הקבוצה שלו טובה יותר מהיריב. היריבים אף מכבדים האחד את השני. היום אין מלחמות אגוניסטיות.

רמת האלימות / היקף ההרס

- **מלחמה תת-קונבנציונאלית:** רמת אלימות נמוכה (כירורגית), שיטות לוחמה זעירה (גרילה וטרור) מרחב גיאוגרפי צר (פיגוע), מקצוענות נדרשת - גבוהה.
- **מלחמה קונבנציונאלית:** רמת אלימות גבוהה (צבא מלא) שימוש בטנקים, מטוסים, חי"ר, מרחב גיאוגרפי רחב, מקצוענות נדרשת - גבוהה.
- **מלחמה לא קונבנציונאלית:** אלימות מאוד גבוהה, שימוש בנשק להשמדה המונית (אטומי, כימי, ביולוגי), מרחב גיאוגרפי רחב, מקצוענות נדרשת - נמוכה (הכוונה להטלת הפצצה ולא לפיתוחה).

מקצוענות נדרשת	מרחב גיאוגרפי	שיטת לחימה	רמת אלימות	סוג המלחמה
גבוהה	צר	זעירה	נמוכה	תת-קונבנציונאלית
גבוהה	רחב	צבא מלא	גבוהה	קונבנציונאלית
נמוכה	רחב	השמדה המונית	גבוהה מאוד	לא קונבנציונאלית

יעדי מלחמה

כיצד המערכת הבינלאומית מתבוננת על המלחמה ולא כפי שהמדינה הנלחמת רואה אותה:

- **מלחמה אסטרטגית:** מטרות מרחיקות לכת. נועדו לבסס הגמוניה של אחד הצדדים במערכת הבינ"ל. זו מלחמה טוטלית בה כל משאבי המדינה מוקצים לטובת המלחמה (אפילו מפעלים שמייצרים ציוד

עבור המלחמה – רכבים, מזון, ביגוד). למלחמה שכזו השלכות מרחיקות לכת על העולם כולו. לדוגמה: פלישת היטלר לפולין היתה תחילתה של תכנית להשתלט על מרבית אירופה.

- **מלחמה מוגבלת:** מאפיין את מרבית המלחמות. לרוב מדובר במלחמות בין שתי מדינות. במלחמה זו נעשה שימוש בכוח מוגבל להשגת מטרות מוגבלות. לתוצאות המלחמה אין השפעה על הסדר העולמי.
- **מלחמה מקומית:** השגת יתרון בהקשר המקומי. מלחמות בהן משתתפים שחקנים שוליים. רמת העניין העולמית היא נמוכה. לדוגמה: מלחמת שבטים באפריקה בין הטוטסי וההוטו. למרות שהיו בה מליון הרוגים, תשומת הלב העולמית עדיין היתה נמוכה.

עוצמת סכסוך

- **סכסוך ברמת עצימות גבוהה (HIC):** ניצול מרב הכוח הצבאי העומד לרשות המדינה. גם כוחות המילואים מגויסים.
- **סכסוך ברמת עצימות נמוכה (LIC):** שימוש בחלק מהכוח הצבאי של המדינה (או היישות), בד"כ שיטת לחימה המועדפת על הצד החלש. המב"ם בישראל (המערכה שבין המלחמות) מאופיין ברמת עצימות נמוכה. קיימת לחימה, אך האזרחים יכולים לנהל שיגרת חיים בצידה.

LIC: low-intensity conflict

HIC: high-intensity conflict

סוג משתתפים

מיהם השחקנים (מדינות או ארגונים) המשתתפים במלחמה:

- **מלחמה פנימית:** מלחמת אזרחים. מלחמה בין גורמים בתוך המערכת הפנימית (בתוך המדינה).
- **מלחמה חיצונית:** בין שחקנים מדינתיים. בין שתי מדינות (או יותר). לדוגמה: ישראל נגד לבנון. מלחמה חיצונית מתחלקת לשניים:

1. **מלחמה חיצונית פשוטה:** מלחמה בין שני שחקנים בלבד.

2. **מלחמה חיצונית מסועפת:** מלחמה בה מעורבים יותר משני שחקנים.

המלחמה בסוריה היא גם פנימית וגם חיצונית מסועפת – היא מתנהלת בין קבוצות בתוך המדינה (בין המשטר למורדים, אך מעורבות בה מדינות נוספות (רוסיה, ישראל שתוקפת תשתיות, לבנון).

יעדים פוליטיים, שיטת לחימה והיקף הכוח

• **יעדים פוליטיים:**

1. **מקיפים:** שינוי יסודי בסביבה האסטרטגית בה פועלת המדינה (השמדת היריב, החלפת המשטר). לדוגמה: מטרת המלחמה של ישראל בעזה היא השמדה פיזית של החמאס (לא את הרעיון)
2. **מוגבלים:** שינוי מוגבל בסביבה האסטרטגית. להביא לשינוי לא משמעותי בהתנהגותו של היריב. לדוגמה: ישראל לא רוצה להשמיד את חיזבאללה, אלא להרחיק אותו מגבול הצפון.

• **שיטת לחימה:**

1. **הכרעה:** השמדה נחרצת של היריב.
2. **התשה:** המטרה היא להביא להתשתו של היריב. חמאס וחיזבאללה פועלים כך במשך שנים. נכון להיום אין להם יכולות להשמיד את ישראל, לכן הם פועלים כדי להתיש אותה אמצעות שיגור טילים על בסיס יומי.

- **היקף הכוח:** כמה כוח נחוץ לשם מימוש היעדים? האם נדרש כוח גדול (ח"א, שריון, חי"ר) או כוח קטן (מטוס בודד, גדוד חי"ר).

שיעור 4 – שינויים באופי המלחמות: חלוקה לתקופות

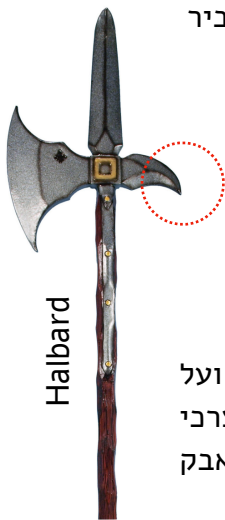
* כל תקופה תאופיין לפי: מאפייני התקופה, סוג המלחמה, אמצעים.

התקופה הפיאודלית

- **מבנה המשטר:** תקופת ימיי הביניים. משטר פיאודלי (**פאודום**: הענקת הקרקע לנאמנים).
 1. **המלך:** המדינה שייכת למלך. כל מה שנמצא במדינה שייך למלך (יבול, צאן ובקר, תוצר, גם אנשים). אין אזרחים – יש נתינים. כל מי שנמצא במדינה הוא ניתן של המלך.
 2. **הסניור:** כדי לשלוט בנתינים המלך נעזר ב"סניורים", שהם בני אצולה (בעיקר קרובי משפחה בהם זורם דם מלכותי). כל סניור מקבל שטח אדמה נרחב (אחוזה).
 3. **הווסאל:** כדי לשלוט בשטח, הסניור מחלק אותו לאחוזות משנה ונותן את השליטה ל"ווסאלים". ההבדל בין "סניור" ל"ווסאל" – הסניור הוא קרוב משפחה של המלך (ה"סניורות" עוברת בירושה), ואילו הווסאל הוא נאמן לסניור, אבל אין ביניהם קשרי דם אלא קשרי נאמנות. ווסאליות לא עוברת בירושה.
 4. **האיכר:** בתחתית הפירמידה נמצאים האיכרים (מעל ל-90% מהאזרחים הם איכרים). הם משלמים מיסים. אפילו ילדיהם שייכים למלך.
 5. **האביר:** האבירים הגיעו מקבוצת הסניורים והווסאלים. לאבירים היו שני תפקידים: (1) כח שיטור ששמר על הסדר בתוך המדינה וגבה מסים מהאיכרים, (2) כח צבאי שנלחם במדינה אחרת. אביר היה יכול לקחת לו ילד מקבוצת האיכרים, לטפח אותו, לאמן אותו ולהפוך אותו לאביר ביום מן הימים. אבירים לא מקבלים שכר. הם מקבלים את כל מה שהם צריכים מהממלכה.
- **מאפייני התקופה:** בטחון הנתינים (איכרים) היה רעוע. אסור היה להם להלחם. כדי שיוכלו להלחם, צריך היה לאמן אותם, ונתינים מיומנים בנשק הם מסוכנים למלך. לכן האוכלוסייה היתה תלויה בהגנת האציל ואביריו. הכלכלה היתה סגורה (הרוב יוצר בתוך האחוזה). השלטון היה של הכנסייה הנוצרית. כלומר, גם המלך היה כפוף לכנסייה (האפיפיור).
- **סוג המלחמה:** מלחמה מוגבלת – רק האבירים נלחמו. השתתפות האיכרים היתה נדירה, אם בכלל.
- **אמצעים:** סוסים, חרבות, חץ וקשת.

סיבות לקריסת הסדר הפיאודלי

- **ירידת כוחם של האבירים ועליית כוחו של חיל הרגלים.** אחד הקרבות המפורסמים היה קרב קרסי שהתרחש בשנת 1346, בין מלך אנגליה (אדוארד ה-3) שעמד בראש צבא בן 12,000 לוחמים, לבין מלך צרפת (פיליפ) שעמד בראש צבא בן 35,000 חיילים. מי שאמור היה, כביכול, לנצח היה הצבא הצרפתי (ביחס של 3:1). אולם הצבא הצרפתי נחל הפסד בקרב, הודות לכמה הפתעות שהכין לו הצבא האנגלי. הם הצליחו "לפתח" קשת עם מיתר חזק יותר, שגרם לחץ לעוף רחוק יותר. בנוסף, הם הצליחו לייצר סגסוגת חזקה יותר לראש החץ, שהצליח לחדור את השריון של הלוחם הצרפתי. היתרון הביא אותם להכניע ממרחק רב יותר חיילים צרפתים. החיילים הצרפתים ששרדו פגשו את הרומחים

של האבירים האנגלים, שהיו עשויים מאותה סגסוגת של החץ וחדרו את שריון האביר הצרפתי בנקל. השמועה על האביר שכבר אינו חסין בקרב, הגיעה לכל אירופה.

- **תופעת שכירי החרב** - שווייץ היתה מדינה שהסדר הפיאודלי לא הצליח בה. בשווייץ רווחה תופעת שכירי חרב. בשונה מהאבירים שהיו נאמנים לממלכה בכל מחיר, שכירי החרב היו נאמנים לכסף - הם נלחמו עבור מי ששילם להם יותר. בנוסף, בעוד האביר היה כבד בשל השריון שעטה על גופו ועל סוסו, שכיר החרב היה קל משקל, עם מעט מאוד שריון והיה מיומן ב-Halbard, חנית עם אנקול שמסוגלת להפיל אביר מהסוס ולקרוע את השריון שלו.

- **המצאת אבק השקיפה** - סיבה נוספת שסתמה את הגולל על התקופה הפיאודלית ועל קרנו של האביר, היתה המצאת אבק השריפה. תחילה שימש אבק השריפה לצרכי בידור. אולם נעשה בו שימוש לראשונה בשנת 1453, בכיבוש קונסטנטינופול (אבק השריפה שימש להבקעת החומה שהגנה על העיר).

תקופת שלום וסטפליה 1648-1789

- **מאפייני התקופה:** תקופה רגועה יחסית. שלום וסטפליה הוא כינוי לסדרת הסכמים בין מדינות אירופה, שהביאו לסיום של המלחמות (כמו מלחמת 30 השנים ומלחמת 80 השנים). בעקבות ההסכמים, זכו שלוש ישויות מדיניות (שוודיה, ארצות השפלה וצרפת) למעמד של מעצמות מן הדרג הראשון. מדובר בתקופה מאוד רגועה באירופה (מרכז העולם) וקיים שוויון בעוצמה בין המעצמות. כמעט ולא היו הבדלים אידיאולוגיים בין המדינות. היתה לגיטימציה שושלתית (תמיד היה יורש למלך). בתקופה זו האזרח היה כפוף למדינה (ולא לדת). כלומר מדינת הלאום היא הסמכות הבכירה.
- **סוג המלחמה:** למרות שזו היתה תקופה רגועה, עדיין היו מלחמות, אם כי הן היו מוגבלות. יעדי המלחמות כונו "יעדי נחלה". כלומר, קרבות שהתמקדו בכיבושים זניחים של שטחים קטנים, שהתמקדו רק בשינוי תוספתי (קוסמטי).
- **אמצעים:** הצבאות היו שכירים. ההתקדמות של הצבא נקבעה לפי הצורך של החיילים להשיג מזון. בתקופה זו עדיין לא הומצא המזון המשומר, כך שיעדי המלחמה נקבעו בין היתר בהתאם להימצאותו של מזון בקרבת מקום, אחרת החיילים היו גוועים ברעב. הארטילריה היתה כבר די משוכללת בשלב הזה.

תקופת המהפכה הצרפתית: 1789-1945

- **מאפייני התקופה:** תום התקופה הרגועה. האזרח הופך להיות ריבון. המדינה כבר לא שייכת למלך. רעיון לאומי זה הוא הבסיס להתארגנויות פוליטיות על בסיס אידיאולוגיה. האזרח פועל למען עצמו, למען המדינה ולא למען המלך. כך אפשר לארגן את ההמונים, לתת להם נשק ולהפוך את הצבא לצבא הומוגני, תחת רעיון אידיאולוגי, דגל, שפה, יעדים וכו'. גבולות המדינה נוצרים על בסיס הומוגניות, לאומיות ואתניות. ההמונים יכולים להתגייס לצבא - הצבאות הופכים לצבאות ענקיים, ובהתאם גם המלחמות. המחיר - מאות מליוני הרוגים במלחמות, עלות כספית גבוהה ביותר.
- **סוג המלחמה:** מלחמה טוטלית.
- **אמצעים:** המהפכה התעשייתית מלווה את כל התקופה הזאת - פיתוח הרובה, פיתוח הסליל בתוך הקנה, דיוק בארטילריה. התעשייה מייצרת מליוני כלי נשק עבור מליוני החיילים (חימוש להמונים), שימוש בטלגרף כאמצעי תקשורת, המצאת המזון המשומר שאיפשר לחיילים לשהות בקרב זמן ממושך, ניווד באמצעות רכבות, משאיות, מטוסים רק"מ, תעמולה (היכולת לאחד את הצבא סביב הדגל). כל המשאבים מוקצים מהמדינה. גודלם האדירים של הצבאות הצריך למקצע את המפקדים ואת בעלי התפקידים הרבים. נוצרת אחידות (מדים), הצבא מתמקצע (אקדמיות לקצונה, בניית מטה צבאי, ספרות צבאית וכו').

התקופה הזו קוטבית 1945-1990

- **מאפייני התקופה:** אירופה כבר לא מרכז העולם. שחקנים נוספים מופיעים במגרש (ארה"ב, סין, ברה"מ). המאפיין העיקרי של התקופה הוא המאבק האידיאולוגי שהתפתח בין הקומוניזם לליברליזם. תקופה זו מאופיינת בשני קטבים - שתי אידיאולוגיות שונות, כשבצד אחד נמצאת ארה"ב עם אידיאולוגיה ליברלית דמוקרטית, ובצד השני ברה"מ עם אידיאולוגיה קומוניסטית טוטאליטרית. כל מעצמה מאגדת סביבה מדינות שיחסית קרובות לה אידיאולוגית - ברה"מ מאגדת סביבה את הגוש הקומוניסטי (סין) ומדינות מזרח אירופה (ברית וורשה). ארה"ב מאגדת סביבה את מדינות מערב אירופה ומעט מדינות מדרום אמריקה (ברית נאט"ו). הבריתות הנן בריתות הגנה, בהן החברות בברית מסכימות לסייע לפי הנחוץ למדינה המותקפת. כתוצאה ממלחמות העולם הראשונה והשנייה, חלה התפרקות של המעצמות הישנות על הקולוניות שלהן (האימפריה הבריטית, האימפריה הצרפתית, האימפריה האוסטרו-הונגרית, וכו'), חל גידול במספר המדינות בעולם. בתקופה זו לא רק מדינות מעורבות במלחמה, אלא גם ארגוני טרור וגרילה (אש"ף, חיזבאללה, IRF, וכו').
- **סוג המלחמה:** מלחמה מוגבלת - מלחמות יחסית קטנות, מלחמת גרילה, הטרור מתחיל לצבור תאוצה, מלחמת אזרחים רבות. כמוזכר בשיעור הראשון (סעיף 2), מדינות צעירות נוטות להלחם יותר, גם מבחוץ וגם מבית (סוג של חבלי לידה).
- **אמצעים:** כבר קיימת יכולת גרעינית מוכחת. גם ברה"מ מפתחת נשק להשמדה המונית (אטומי, ביולוגי וכימי). מודעות המעצמות לנשק ההרסני שברשותן, מביאה אותן להתמקד ביישוב סכסוכים בדרך אחרת, מה שגורם לירידה בחשיבותו של הנשק להשמדה המונית, ונעשה שימוש בחמ"מ (חימוש מונחה מדויק) - פגיעות כירורגיות, מדויקות יותר.

התקופה החד קוטביות 1990 עד היום

- **מאפייני התקופה:** התקופה הנוכחית. ברה"מ כבר אינה קיימת. ארה"ב נותרת המעצמה היחידה בעולם. למעשה היא מוגדרת "מעצמת על". היא עשרות מונים חזקה מכל מדינה אחרת. קיימת ירידה במספר המדינות המעורבות במלחמות גדולות. אמנם קיימות מלחמות, אבל הן לא גדולות. המדינות המפותחות פחות מעורבות במלחמות, מתוך חוסר רצון מצדן לכבוש ולשעבד אוכלוסייה. מדינות פחות מפותחות מעורבות יותר במלחמות. זמן המלחמה מתקצר.
- **סוג המלחמה:** מלחמה מוגבלת. מוגבלות ביעדים, בתוצאות, בכח האדם. מלחמות הגרילה והטרור תופסות תאוצה ויותר ארגונים לא מדינתיים נכנסים למערכה. עדיין קיימות מלחמות אזרחים. מלחמת סייבר קיימת כבר 20 שנים (אמנם מלחמת סייבר עדיין לא נחשבת מלחמה, אך צפוי שתהפוך להיות משמעותית בעתיד הקרוב). תקופה זו מאופיינת במלחמה פוסט-הרואית. זהו דפוס לחימה מודרני בו השיקול העליון המכתיב את אופן הפעלת הכוחות הוא המנעות מאבידות ככל הניתן. לכן, צבאות מודרניים בימינו מפעילים אמצעים כירורגיים, כמו: אמצעים טכנולוגיים (רחפנים, כטב"מים, רובוטים, חיל אוויר, כוחות מיוחדים). מלחמה בחלל (הסבר בהמשך).
- **אמצעים:** יכולת גרעינית, נשק מדויק (ברמת הס"מ), לחימה מרחוק (שליטה בכלים בלתי מאוישים), כוחות מיוחדים וסייבר.

סוגים של לוחמת חלל

קיימים שלושה סוגים של לוחמת חלל:

- **כדור הארץ - חלל** (מכדור הארץ נגד מטרות בחלל): (1) באמצעות ירי טיל קרקע-אוויר מכדור הארץ אל מטרה בחלל (חללית, לוויין, תחנת חלל) (2) לחילופין, ניתן להשתלט על תחנת קרקע באמצעות סייבר (3) ניתן אף לסנוור לוויינים מהקרקע באמצעות קרן לייזר. לדוגמא: ב-2007,

- הסינים הצליחו להשמיד לוויין תקשורת שלהם באמצעות טיל קרקע-אוויר. זה היה מסר לאמריקאים כי הם מסוגלים להשמיד מטרות בחלל. מאוחר יותר גם האמריקאים הדגימו את אותה יכולת.
- **חלל - כדור הארץ** (מהחלל נגד מטרות על כדור הארץ): (1) בעיקר שימוש בלוויינים לצורך מתן סיוע על כדור הארץ, לכוחות לוחמים (מודיעין בעיקר) (2) לצורך לניווט (3) תקשורת - מדיה (4) למטאורולוגיה - מזג אוויר.
- **חלל - חלל** (מהחלל נגד מטרות בחלל): (1) ירי מלוויין נגד לוויין (2) הוצאת לוויין מהמסלול (התנגשות, פיצוץ) (3) לכידת לוויין - לוויין עם זרועות מיוחדות שמסוגל ללכוד לוויין אחר (4) סינוור של לוויין ע"י לוויין אחר.

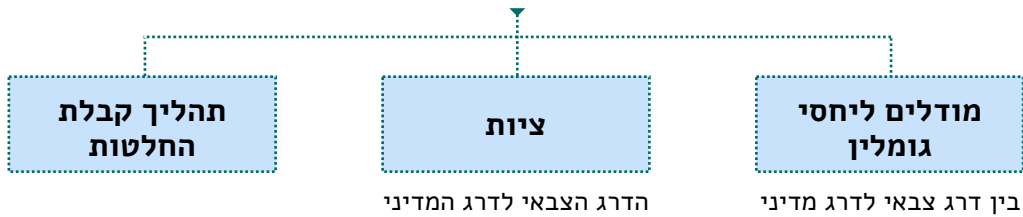
המשכיות ושינוי במאה ה-20

- המאה ה-20, מאה ההרסנית ביותר במספר הסכסוכים ובמספר ההרוגים במלחמות.
- במאה זו נרשמו 250 מלחמות, מתוכן שתי מלחמות עולם, שגבו 110 מיליון אבדות בנפש (כולל מלחמות אזרחים "וטיהורים").
- מתום מלחמת העולם השנייה ועד שנות ה-90, ישנה מגמה של עליה במספר המלחמות אך ישנה ירידה תלולה במספר ההרוגים, הודות לפיתוחים של נשק מדויק.

השפעות המלחמה במאה ה-20

- **ריכוזיות גבוהה של סמכות:** בזמן מלחמה השלטון מרכז יותר ויותר סמכויות (1) ויתור מצד האזרח על חופש התנועה: בזמן מלחמה ישנם איזורי לחימה שהאזרח אינו יכול לנוע בהם (2) צמצום חופש הדיבור וצנזורה: הצנזורה משמעותית יותר בזמן מלחמה, כדי למנוע זליגת מידע חיוני לאויב (3) מלווה ביטחון: בזמן מלחמה האזרח נאלץ לשלם מסים גבוהים יותר כדי לממן את העלויות הגבוהות של המלחמה (4) המדינה יכולה להלאים רכב שיכול לשמש את הצבא לטובת המלחמה.
- **השפעת הצבא על המערכת הפוליטית:** ככל שהמלחמה יותר משמעותית בחיי הפרט והמדינה, כך היכולת של הצבא להשפיע על המערכת הפוליטית גדלה. יש מדינות שלקחו את הרעיון לצד הקיצוני. לדוגמה: בברה"מ של פעם היו שני מפקדים לכל יחידה - האחד היה המפקד המבצעי והשני היה ה"קומיסר". זהו קצין פוליטי בדרגתו של המקביל לו, ותכליתו היא לוודא שהנחיות מפלגת השלטון מיושמות כהלכה בשטח. במצרים וטורקיה (שהן מדינות חילוניות), לצבא יש תפקיד נוסף והוא לשמור על החוקה של המדינה. כלומר, למנוע מצב בו מפלגות דתיות שתפסו את השלטון כחוק, ישנו את הצביון החילוני של המדינות.
- **יישור הפירמידה החברתית:** בעבר רק בני אצולה שירתו כלוחמים. היום כל אחד יכול להתגייס לצבא. משמע, לכל אחד יש זכויות שוות.
- **השפעה של המלחמה על הפסיכולוגיה:** ככל שיש יותר הרוגים, קדושת החיים הופכת משנית. החיים עבור החיילים נתפסים כחסרי ערך (הריי הם הרגו לא מעט בקרב - מוביל ליותר רציחות).
- **חיים אינטלקטואליים ואומנות:** מלחמות מספקות חומר רב למאמרים, שירים, הצגות וסרטים.
- **התא המשפחתי:** לעתים המלחמה פוגעת בתא המשפחתי. האישה נאלצת למלא את תפקיד בן הזוג. לעתים, התא המשפחתי עלול להתפרק בשל פוסט טראומה של בן הזוג.
- **עיסוק:** מלחמה מביאה לקריסת עסקים. לוחמים שחזרו משדה הקרב, לעתים יתקשו לחזור לשיגרה ואף יאבדו את התפקיד שלהם.

שיעור 5 יחסי גומלין דרג צבאי – דרג מדיני

מודלים ליחסי גומלין: דרג צבאי – דרג מדיני

קרל פון קלאוזביץ:

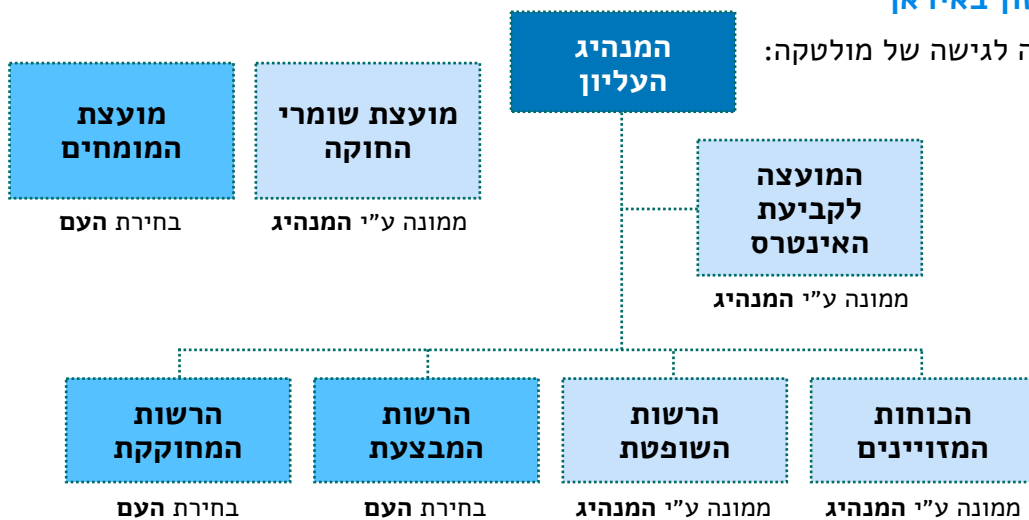
- המלחמה משרתת מטרה מדינית. לכן: **"בכל מדינאי צריך להיות איש צבא ובכל איש צבא צריך להיות מדינאי"**. הסיבה – אי אפשר לנתק בין ההיגיון המדיני לצבאי. היות והמדינאי מתווה את מטרות המלחמה, הוא צריך להבין במידה מסוימת את ההשלכות הצבאיות של החלטותיו. האם החלטותיו המדיניות ריאליות מבחינה צבאית (למשל, היכולות שלו מול היכולות של האויב). ומנגד, הדרג הצבאי צריך להבין מהן המטרות המדיניות ואיך לתרגם אותן לפעילות צבאית בשטח.
- קלאוזביץ טען כי בעת מלחמה יש לאפשר לדרג הצבאי חופש פעולה, אך מכיוון שהמדינאי הוא זה שמתווה את מטרות המלחמה, הוא רשאי ואף חייב להתערב בכל שלב ושלב של המלחמה. מכאן נובעת אמרתו המפורסמת: **"המלחמה היא המשך המדיניות באמצעים אחרים"**.

הלמוט פון מולטקה

- עפ"י מולטקה, שני הדרגים – גם הדרג המדיני וגם הדרג הצבאי, הם שווים כוחות וערך והם כפופים לשליט העליון (קיסר, מלך, האייתולה באיראן)
- כל אחד מהדרגים מומחה בתחומו ואין לאף אחד מהם זכות להתערב בתחום של האחר. משמע, לדרג המדיני אסור להתערב בעניינים צבאיים ולדרג הצבאי אסור להתערב בעניינים מדיניים.
- הדרג המדיני (ראש הממשלה), פועל לפני ואחרי המלחמה – הוא מנהל את כל מה שרלוונטי (הסכמים, דיפלומטיה)
- בזמן המלחמה – הדרג הצבאי הוא הגורם שמחזיק ביכולת ובכישורים להשיג הכרעה מוחלטת של האויב לכן הוא אמון על ניהול המלחמה ולדרג המדיני אין כל סמכת להתערב.
- בזמן מחלוקת – הקיסר הוא הפוסק.

מבנה מערכת השלטון באיראן

מערכת שדומה במבנה לגישה של מולטקה:

סמכויותיו של המנהיג העליון

- **עפ"י סעיף 110 בחוקה:**
- המנהיג העליון קובע את המדיניות הכללית של המדינה, לאחר התייעצות עם המועצה לקביעת האינטרס (בזכור, המועצה ממונה על ידו).
- הוא המפקד העליון של הכוחות המזוינים. בסמכותו להכריז מלחמה, להורות על גיוסי כוחות, ולחתום על הסכמי שלום.
- בסמכותו למנות ואף לפטר, חברי מועצת שומרי החוקה, בכירי הרשות השופטת, ראש רשות השידור, רמטכ"ל הכוחות המזוינים, מפקד משמרות המהפכה, המפקדים הבכירים של חילות הצבא וכוח אכיפת החוק (המשטרה).
- בסמכותו לפתור מחלוקות בין שלוש הרשויות והסדרת היחסים ביניהן.
- בסמכותו לחתום על צו למינויו של נשיא איראן. הוא אף יכול לקבוע את כשירותם של המתמודדים לנשיאות (אם הם ראויים להתמודד לנשיאות או לאו).

אריך לודנדורף

- לודנדורף סבר כי: **"המצב הטבעי של החברה הוא מלחמת קיום בלתי פוסקת. לכן, הדרג הצבאי צריך ליהנות מעליונות על הדרג המדיני"**. מעבר לכך, גם בעיתות שלום, צריך להתכונן למלחמה הבאה. לכן, הדרג הצבאי צריך להנהיג את המדינה גם בעיתות שלום וגם בעיתות מלחמה.
- הצבא הוא הגוף המקצועי ביותר להשיג ניצחון וההנהגה הפוליטית היא מכשיר בידי הפיקוד הצבאי שמטרתו להכפיף את החיים האזרחיים לצורכי המלחמה.
- דגם זה אופייני למדינות שבהן הצבא מנהל את ענייני המדינה, ולעידן המלחמה הטוטלית.

סון טסו (סאן צו)

- מחברו של הספר אמנות המלחמה, אחד מהספרים המשפיעים ביותר על האסטרטגיה הצבאית.
- הקיסר/המלך (בתקופתו, היו קיסרים ומלכים) הוא זה שצריך לשלוט על הדרג הצבאי.
- **המצב האידיאלי** (המצב המושלם): המנהיג העתידי (הנסיך) ירכוש הן השכלה מדינית והן השכלה צבאית, כך שבשיגיע יומו למשול, הוא יהיה הטוב ביותר בשני התחומים.
- **המצב האופטימלי** (הטוב ביותר האפשרי): במידה והמנהיג לא מוביל את צבאו, חובתו למצוא את ה"גנרל" המוכשר ביותר שיוביל את צבאו ועליו להניח לו לנהל את ענייני הצבא. לחילופין במידה והמנהיג אינו בקיא בניהול הדיפלומטיה חובתו למצוא את הדיפלומט המוכשר ביותר.

אליוט כהן

- מנהיגים ללא עבר צבאי, הבינו שיתקשו להנהיג אם לא יהיו בקיאים בפרטים בענייני הצבא והמלחמה. לכן עליהם ללמוד את התחום הצבאי. וכך לאחר שלמד, יש למנהיג הבנה של התמונה הכוללת ולא נקודתית כמו של איש הצבא.
- בין הדרגים מתנהל "דו שיח בין לא שווים", שבו הדרג הצבאי מביע את דעתו בגלוי אך בידיעה שהסמכות העליונה היא של המנהיג.

המודל הארגוני

- הוא לא מודל שלקוח מהעולם הצבאי או המדיני. הוא מתאים לכל ארגון (מדינה, צבא, חברה בע"מ, וכו'). הוגי המודל היו אליסון והלפרין:
- **הליוט והלפרין** סבורים כי ישנה הטרוגניות ארגונית בתוך המערכת הממשלתית וכל ההחלטות בארגון מתקבלות על פי שני פרמטרים: אינטרסים ועוצמה. כלומר, ההחלטה

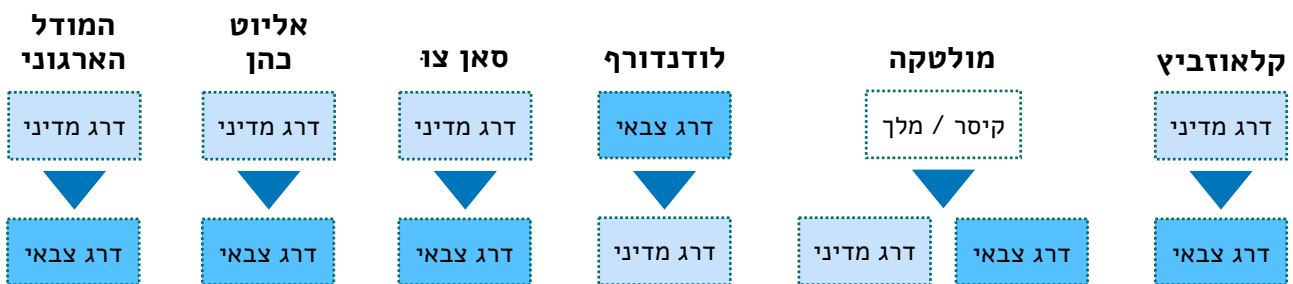
שתקבל בארגון תשרת את האינטרסים של בעלי עניין הקשורים, באופן כזה שייטה לכיוון בעלי העוצמה הרבה ביותר ולא בהכרח לטובת המדינה. לדוגמה: בתקופת הקורונה היו המון ארגונים בעלי עוצמה (יצרניות התרופות, קופות החולים, משרדי הממשלה השונים וכו'). לארגונים אלו היתה השפעה על תהליך קבלת ההחלטות, מתוך כוונה שכל החלטה תפעל לטובתם (משרד האוצר רצה להוציא פחות כסף ולכן היתה לו גם עוצמה בפן הכלכלי, קופ"ח כללית רצתה להיות הזרוע הביצועית, פיזר נלחמה מול מודרנה על הזכות לבלעדיות).

• **וולט:** מרחיב ואומר כי לכל צבא יש השפעה על תהליך קבלת ההחלטות לכן לדידו השאלה אינה אם יש השפעה אלא באיזה מידה הצבא משפיע.

• **גדעון דורון:** טוען שלאנשי המינהל הציבורי יש יתרון על פני הפוליטיקאים בתהליך קבלת ההחלטות. יש לכך 3 סיבות:

1. אנשי המינהל אינם מתמנים על ידי הבוחר וגם זמנם בתפקיד אינו תלוי בדעת הבוחר.
2. אנשי המינהל דואגים תחילה לארגון שלהם ורק אחר-כך לאינטרסים של ארגונים אחרים.
3. לאנשי המינהל יש ניסיון רב על פני שרים שבאים והולכים. לאנשי מינהל יש זיכרון ארגוני ואינטרס ארגוני, המנחים אותם היטב כיצד להשיג את יעדיהם.

לסיכום - המודלים שתוארו לעיל

ציות: היבדלות או מעורבות

סמואל הנטינגטון

בציות הדרג הצבאי לדרג המדיני נשאלת השאלה, מתי הדרג הצבאי הוא יותר צייתן? החוקרים חלוקים ביניהם לגבי השאלה מה גורם יותר לציות של הצבא: **היבדלות או מעורבות**. כלומר, האם כשהצבא עצמאי יותר או כאשר הוא מעורב יותר בהחלטות הדרג המדיני?

סמואל הנטינגטון: כדי שהצבא יהיה צייתן הוא צריך להיות צבא מתבדל. הנטינגטון טוען שהצבא צריך להיות מקצוען (צבא כמקצוע). החייל הוא כמו רופא, מהנדס, עו"ד וכו'. לכן הצבא צריך להיות צבא מתבדל. כלומר, צריכה להיות הפרדה מלאה בין הדרג המדיני לדרג הצבאי. תפקידו של הדרג המדיני הוא לנהל את המדינה ותפקידו של הצבא הוא להגן עליה. את הציות המרבי של הדרג הצבאי ניתן להשיג באמצעות הפחתת כוחו הפוליטי של הדרג הצבאי - הרחקת הפוליטיקה אל מעבר לתחום הסמכות המקצועית הצבאית.

מתנגדי הנטינגטון

• **גוטמן, מוסקוס ויאנוביץ** סבורים כי לציות של הצבא יש יותר סיכוי להתקיים ככל שהצבא משקף את החברה והוא חלק בלתי נפרד ממנה. על כן הצבא צריך להיות צבא מעורב. כלומר הדרג הצבאי הוא שותף מלא לתהליך קבלת ההחלטות בתחום מדיניות החוץ והביטחון.

אם כן, נשאלת השאלה, איך הגישה הזאת תביא את הצבא להיות צייתן? ההנחה היא שבעצם העובדה שהצבא מעורב בתהליך קבלת ההחלטות, יהיה לו קל יותר להבין החלטה שנוגדת את דעתו, ולציית לה.

• **פיינר** סבור שהצבא יכול להיות חלק מתהליך קבלת ההחלטות המדיני, כל עוד הוא מקבל את עליונות הדרג המדיני. כלומר, הצבא מעורב בתהליך קבלת ההחלטות, אבל כל עוד הוא מקבל עליו את מרות הדרג המדיני. מעורבות זו היא שמונעת את חדירת הצבא לתחום הפוליטי ולעיצוב המדיניות. כלומר, הצבא מעורב אך הוא לא מעצב.

פיינר מתאר רמות התערבות של הצבא בדרגות חומרה שונות, שיכולות להסלים את המצב:

השפעה	1. השפעה – אנשי הצבא מנסים לשכנע את אנשי הדרג המדיני במטרה להשפיע על החלטתם. הם עושים זאת באמצעות פנייה להיגיון ולרגש של הדרג המדיני. פניה זו היא ברמה החוקית תוך הכרה בעליונותו של הדרג האזרחי.
לחצים וסחיטה	2. לחצים או סחיטה – הדרג הצבאי מאיים ומפעיל לחץ על הדרג המדיני באופן הגובל בהפרת החוקה. למשל, ראש הממשלה מקבל החלטה לתקוף את איראן. גורם בכיר בדרג הצבאי שולח הקלטה שמפלילה את רה"מ בעבירה כלשהי ומאיים שאם רה"מ יחליט לתקוף, ההקלטה תתפרסם ברבים.
החלפה	3. החלפה – הדרג הצבאי פועל להחלפת הדרג המדיני הנוכחי בדרג מדיני אחר המציית יותר לדרג הצבאי. לדוגמה: האביב הערבי במצרים הביא לעלייתו של מוחמד מורסי (האחים המוסלמים) לשלטון. הרמטכ"ל א-סיסי ששם לב שהשליט החדש מנסה לשנות את החוקה ופעל באופן צבאי להחלפת מורסי בשליט אחר (יותר מאוחר א-סיסי עזב את הצבא והפך לשליט מצריים)
תפיסת מקום	4. תפיסת המקום – הרמה הכי חמורה. במצב זה הצבא הוא לא צייתן כלל. הדרג הצבאי פועל לסילוקו של הדרג המדיני והקמתו של משטר צבאי במדינה.

תהליך קבלת החלטות

מושגים

- **מועצה:** אלו הם אנשים שנבחרו או נתמנו כדי להיוועד בנושאים מסוימים, לעתים מזומנות, להתייעץ ולהחליט בעניינים הנתונים לסמכותם. יש להם סמכות לקבל החלטות.
- **מטה:** אלו הם קצינים/יועצים העוזרים למפקד/למדינאי בביצוע תפקידו ופועלים בשמו בתחומים מוגדרים. לשר יש ראש לשכה, למפקד יש ראש מטה. אין להם סמכות לקבל החלטות.
- **מרחב השיח:** הוא כל חילופי המידע, הידע והתובנות בין הדרג המדיני לדרג הצבאי בנוגע לנושא מוגדר. תוצאת הדיון תלויה במידה רבה בארגון שישתלט על מרחב השיח. למשל, בדיונים בנושאים צבאיים – ההשפעה של המערכת הצבאית גוברת וקיים סיכוי רב שההחלטה שתתקבל תושפע מדעתו. מאידך, בדיונים בנושאים פוליטיים – ההשפעה של הדרג המדיני גוברת וההחלטה שתתקבל תושפע לרוב מדעתו. בסופו של דבר, בתהליך קבלת ההחלטות, מי ששולט במרחב הוא מי שיש לו את הידע.
- **דוגמה לתהליך קבלת החלטות:** בשנת 2010, בתום ישיבה בה נכחו: רה"מ, שר הבטחון, ראש המוסד, ראש השב"כ והרמטכ"ל, הורה רה"מ על תקיפה באיראן, שמשמעותה היא "הכרזת מלחמה". הרמטכ"ל וראש המוסד התנגדו למהלך. ראש המוסד טען כי "הדרג המדיני עלול לקבל החלטה לא חוקית על יציאה למלחמה וכי רק הקבינט המורחב מוסמך להחליט על כך". שר הבטחון טען כי בכירי מערכת הבטחון יכולים ואף צריכים להעביר את המלצותיהם, אך היות ומי שמקבל את ההחלטות הוא הדרג המדיני, הוא יכול להתחשב בהמלצות, אך יכול לפעול בניגוד להן. ראש השב"כ אמר כי "אין לו אמון בהנהגה הנוכחית שצריכה להוביל את המדינה לאירוע בסדר גודל של מלחמה עם איראן או אפילו מלחמה איזורית". רה"מ סיכם באומרו כי "מי שקובע בדמוקרטיה הישראלית הוא הדרג המדיני ומי

שמבצע הוא הדרג הצבאי. כך היה וכך זה גם יהיה. בפועל, הדרג הצבאי אכן השפיע על החלטתו של הדרג המדיני (העוצמה היתה בידיו), וכך נמנעה מלחמה איזורית.

שיעור 6 – אסטרטגיה, טקטיקה, הרתעה, אילוץ והסלמה

התפתחות המונח "אסטרטגיה"

- **קלאוזביץ** – טוען שאיש צבא זה מקצוע. זו אמנות – "אומנות השימוש בקרב (בכוח) כאמצעי להשגת מטרת המלחמה". כלומר ההגדרה של אסטרטגיה מצומצמת רק לשלב הקרב עצמו. ההכנות לזה זו לא אסטרטגיה.
- **תומס שלינג** – מרחיב את ההגדרה ואומר כי אפשר לאיים בשימוש בכוח. זו הרחבה נוספת, בדיאלקטיקה (התנגשות של רצונות) יש אפשרות לשיתוף פעולה בין היריבים מכיוון שיש כללים גם בעימות.
- כיום ה"אסטרטגיה" עוסקת לא רק במלחמה אלא גם במניעת המלחמה. כלומר, עם אסטרטגיה נכונה אפשר גם למנוע מלחמה (דיפלומטיה היא חלק מהאסטרטגיה).

משמעויות של אסטרטגיה

- **משמעות מוגבלת:** אסטרטגיה היא שלב ההכנה למלחמה ושלב המלחמה עצמה (ניהול הכוחות בעת המלחמה). התחום המרכזי נשאר השימוש בכוח או האיום בשימוש בכוח.
- **משמעות מורחבת:** היא כוללת את כל האלמנטים המוזכרים במשמעות המוגבלת, אליהם מוסיפים שקלול של התחום הפוליטי, הצבאי, הכלכלי, החברתי, התרבותי וכדומה. אסטרטגיה זו נקראת גם "אסטרטגיה רבתי" או "אסטרטגיה לאומית".

מימדי אסטרטגיה (מייקל הווארד)

לאסטרטגיה ישנם מספר מימדים:

- **מימד מבצעי** – תכנון מהלכי המלחמה, ניהול כוחות בגמישות ודמיון, הכשרה מקצועית של חיילים ומפקדים, מיומנות מקצועית של הכוחות וכו'.
- **מימד לוגיסטי** – ארגון הכוחות וצידום במיטב הצידום (ברמה גבוהה מזו של האויב). גיוס העוצמה התעשייתית (הספקת מזון, דלק, תחמושת וכו'), הובלת הכוחות וכדומה. לוגיסטיקה היא מרכיב מאוד חשוב וקריטי בכל מלחמה. מדינה שאין לה יכולת לוגיסטית יכולה להפסיד את המלחמה עוד בטרם האויב ירה כדור אחד.
- **מימד חברתי** – המימד האנושי, החיילים והמסירות שלהם, הנאמנות שלהם לדגל ולמדינה והנכונות שלהם להקרבה עצמית למען המטרה.
- **מימד טכנולוגי** – שיפור מערכות הנשק המבצעי והרמה הטכנולוגית שלהם. היכולת להיות בעליונות טכנולוגית על פני הצד השני.

אסטרטגיה מול טקטיקה

- **אסטרטגיה** – התורה של ניצול הקרבות לתכלית המלחמה – ה"מה"! (מהי המטרה של המלחמה? מהי המטרה הפוליטית?)
- **טקטיקה** – תורת הפעלת הכוחות הלוחמים בקרב – ה"איך"! (הטקטיקה היא הנגזרת של האסטרטגיה (איך מבצעים? איך משיגים את מטרת המלחמה הלכה למעשה?)

- **הדרג המחליט** – ככל שהדרג גבוה יותר – הנושא קשור לאסטרטגיה. ככל שהדרג זוטר יותר – הנושא עוסק בטקטיקה.
- * ישנם יחסי גומלין הדוקים בין אסטרטגיה לטקטיקה. כל אחד מושפע מהשני.

הרתעה

הגדרה: ניסיון למנוע מהיריב להפעיל כוח על ידי השמעת איזמים (ללא שימוש בכוח) לגבות ממנו מחיר יקר. המסר שאנו מעבירים ליריב הוא ניסיון להשפיע על שיקולי עלות-תועלת שלו. צד אחד נקרא "מרתיע" (מאלץ) והצד השני נקרא "מורתע" (מאתגר) שכן הוא מאתגר את הסטאטוס-קוו.

הנחת יסוד: היריב מחשב את האירועים באופן רציונאלי שכן לא ניתן להרתיע יריב שאינו רציונאלי.

מאזנים בהרתעה

בין שני הצדדים (המאלץ למאתגר) קיימת מערכת יחסים המושתתת על מאזנים:

- **מאזן האינטרסים:** קיימים שני סוגי אינטרסים מדינתיים:
 1. אינטרסים חיוניים, כמו: תשתיות חשמל, מים, מוקדי שילטון. פגיעה אנושה באינטרסים אלה תהווה פגיעה קריטית במדינה.
 2. אינטרסים משניים, כמו: כיבוש שטח, פגיעה בציר משני. פגיעה באינטרסים אלה לא יפגעו ביכולת המדינה לתפקד ולהשיב מלחמה.
- * ככל שהמאתגר מעוניין לאתגר אינטרסים חיוניים יותר, כך למאלץ יהיה קשה יותר להרתיעו.
- **מאזן הכוחות:** היכולת הצבאית הממשית (הגנתית ו/או התקפית) המוכחת של המאלץ. אולם, לא די בהרתעה, אלא יש צורך בהדגמה. הפרדוקס: מכיוון שאם היריב ייחשף ליכולת, הוא ידע לפתח יכולת התגוננות. לכן יש צורך לשמור על איזון בחשיפת היכולות (להוכיח לצד השני שיש למרתיע יכולות, אך לא לחשוף אותן במלואם).
- **מאזן הנחישות:** If you want to shoot, shoot. Don't talk!
 1. האויב (המאתגר) צריך להיות משוכנע שהמרתיע אכן יממש את האיום.
 2. צריך להיות יחס הגיוני בין מידת הפגיעה בסטאטוס קוו לבין רמת הענישה. למשל, אי אפשר לאיים בפצצת אטום על פגיעה של 100 טילים.
 3. בנוסף, האמינות היא הכרחית. כלומר. היא נוצרת לאחר שהמרתיע כבר הוכיח בעבר שבשהוא מאיים, הוא גם מבצע.

סוגי הרתעה

- **הרתעה ספציפית** – הרתעה על אירוע מסוים בזמן מסוים. למשל, ישראל מרתיעה את חיזבאללה פן ירה אל איזורים דרומית לקרית שמונה. אולם, אנו רומזים שזה בסדר שהוא ירה לעבר קרית שמונה.
- **הרתעה כללית** – הרתעה כנגד מתקפה כוללת. למשל, איזמים שמשמיע המרתיע כלפי המאתגר, לבל יצא להתקפה כוללת נגדו).
- **הרתעה מורחבת** – מצב בו מדינה נעזרת במדינות נוספות (ברית הגנה) על מנת להרתיע את האויבים. סוג ההרתעה הכי פחות יעיל, היות והוא מציג את המדינה כחלשה, מאחר והיא צריכה להעזר במדינות נוספות ולא מסוגלת לעמוד מול המאתגר בכוחות עצמה.

הקשר שבין סוגי ההרתעות אינו היררכי כלומר מדינה שיש לה הרתעה כללית טובה לא בהכרח תהיה לה הרתעה ספציפית יעילה.

כשלון ההרתעה

- כאשר היכולת לגבות מחיר מוטלת בספק (המרתיע לא הציג יכולות מוכחות למימוש איומו).
- כאשר מתעורר ספק לגבי הנחישות (המרתיע איים בעבר ולא מימש את איומו).
- כאשר קביעת המחיר גבוה מידי (מרתיע שמאיים בגביית מחיר חסר פרופורציות, כנראה לא מתכוון לזה).
- נכונות של המאתגר לשאת במחיר גבוה יותר מאשר המאלץ חושב שהוא יכול לגבות (החמאס מוכיח שהוא מוכן לשאת את הכאב ואינו מראה סימני כניעה למרות המחירים הגבוהים שהוא משלם).

אילוצ

- הגדרה: השלב הבא, במידה וההרתעה לא עבדה. כאן נעשה שימוש בפועל בכוח כדי שהיריב יעשה משהו שהוא לא רצה לעשות קודם. כלומר, אם בשלב ההרתעה הצד השני אינו מתבקש לעשות כלום, אלא להמנע מפעולה כלשהי, באילוצ מכריחים את הצד השני לשתף פעולה - לעשות מעשה (להלחם בחזרה, להתגונן, להכנע).

מאפיינים:

1. המרתיע מפעיל כוח הלכה למעשה. זהו סוג של כלי לניהול משא ומתן עם היריב. כלומר, המרתיע בהפעלת כוחו, מעביר את המסר למורתע, שאם לא יהיה שיתוף פעולה מצידו (אם הוא לא יחדול), יכאב לו יותר.
2. השמעת איומים ברורים מאוד - על מנת שפעולותיו הכוחניות של המאלץ יביאו לתוצאות, הן צריכות להיות מאוד ברורות.
3. להשאיר תקווה לחיים נסבלים אם יהיה שת"פ - כדי לזכות בשיתוף פעולה מצד המאתגר, הוא צריך להבין שבשיתוף הפעולה שלו, הוא יזכה בגזר במקום מקל.
4. אמינות - אכזריות הופכת את המאלץ לאמין. היכולת שלו לגבות מחירים גבוהים מהמאתגר.

הסלמה

הגדרה

מעבר למצב קיצוני או חמור יותר; החרפה; החמרה. צעד בו עוברים סף ברור או הסרת מגבלה ברורה בה יש שינוי בכללי המשחק, מבלי לדעת כיצד היריב יגיב.

אלמנטים בהסלמה

- הסרת מגבלה: צד אחד מחליט להשתמש בקצת יותר כוח ממה שהוא השתמש עד כה.
- נטילת סיכון: בהסלמה יש משום לקיחת סיכון של המאלץ, היות והוא לא תמיד יודע כיצד המאתגר יגיב או מה יהיו ההשלכות של ההסלמה.
- שיקול מדיני/צבאי: לרוב ההסלמה היא שיקול מדיני אך לעיתים רחוקות גם שיקול צבאי.
- הפן הפסיכולוגי: הצד הנגדי צריך להבין שיש הסלמה. אם המאלץ החליט להסלים אך המאתגר לא מבין שיש הסלמה, כמוהו כאילו לא היתה הסלמה.

מדוע מסלימים?

- מתוך אמונה שההסלמה היא החלטה טאקטית שתוביל לניצחון.

- הרצון לא להפסיד. קורה בזמן שהאויב מראה נחישות שעלולה להטות את הכף לטובתו ולשחוק את הצד המאלץ.

ביצד מסלימים?

- **הצהרות** – החלק המילולי בין הצדדים (בעיקר איומים).
- **מרוץ חימוש** – כל צד מצטייד באמצעי לחימה חזקים יותר מהשני.
- **הזזת כוחות** – הצבת כוחות בעמדות תקיפה כסוג של איום. כמו במקרה בו האמריקאים ניידו 2 נושאות מטוסים לקרבת חופי לבנון כאקט של איום על החיזבאללה.
- **הפעלת כוח** – הסלמה בכמות הכוח שהמאלץ מפעיל. אם עד כה ירה 2 טילים ליום, כעת הוא משגר 10 טילים ליום.
- דוגמה להסלמה בכל הרמות היא המצב בין ישראל לחיזבאללה: מאז אירועי ה-7 באוקטובר, שני הצדדים יצאו בהצהרות לוחמניות, ישראל הצטיידה בנשק רב שקיבלה מהאמריקאים, היא ניידה כוחות רבים לאיזור הצפון, ישראל אף הפעילה כוח רב יותר נגד החיזבאללה.

סוגים של הסלמה

- **הסלמה מדורגת** – הסלמה איטית שעולה מדרגה, כל פעם קצת (כפי שקורה בצפון מול החיזבאללה).
- **הסלמה מיידית** – הסלמה חדה ומיידית (כפי שקרה עם החמא"ס מייד לאחר ה-7 באוקטובר).

התמתנות

- **חילופי מנהיגים** – מצב בו נבחר מנהיג מתון יותר שמביא להתמתנות גם בזירת הלחימה.
- **נסיגה חד צדדית או דו צדדית** – מדינה יכולה לסגת באופן חד-צדדי, או בהסכמה משותפת עם היריב לנסיגה דו-צדדית.
- **פירוק נשק** – ההפך ממירוצ חימוש. לרוב מדובר בהסכם פירוק נשק בין מדינות כדי להרגיע את העוינות בין הצדדים.
- **שחרור שבויים או חילופי שבויים**.
- **תהליך שלום** – השלב הסופי והיעיל ביותר בסכסוך בין מדינות. לרוב יכלול את הסעיפים לעיל.

הפתעה

- **הנחת יסוד** היא שצבא הוא ארגון בירוקרטי עם גמישות מוגבלת ולכן יהיה לו קשה להגיב ביעילות לגורם ההפתעה (דוגמה: אירועי ה-7 באוקטובר, בהם לקח לצבא זמן רב להתארגן למתקפת נגד. ועדיין, הצבא נדרש לשבועיים נוספים כדי להתארגן ללחימה בעצימות גבוהה). ככל שהסטייה מתוכניות המתאר גדולה, כך יהיה לצבא קשה יותר להסתגל. ההפתעה נועדה לנצל מצב זה.
- **המטרה העיקרית** של ההפתעה היא לנסות לתפוס את הצד השני בנקודת זמן בה הוא אינו מוכן וזאת על מנת להקטין את התנגדות היריב וכך להשיג יתרון בשדה הקרב.
- **אפקט ההפתעה** הוא זמני. לכן, ניצול מיטבי של הזמן המוגבל שעומד לרשות המדינה, הוא חיוני.

סוגים של הפתעות

- **הפתעה אסטרטגית** (הפתעה בסיסית) – מצב בו המערכת המושגית כשלה לחלוטין ואינה רלוונטית לפירוש המצב. המופתע לא העלה על דעתו התרחשות של אירוע מסוים, וכשהוא מתרחש, ההפתעה היא מוחלטת (הפתעת מתקפת החמאס – 7 באוקטובר 2023, הפתעת פלישת מצרים ביום כיפור – אוקטובר 1973).
- **הפתעה טקטית** (הפתעה מצבית) – מצב בו המדינה מודעת להיתכנותו של תרחיש מסוים ומתכוננת לו, אך היא עדיין מופתעת כשהוא מתרחש, היות והיה חסר לה מידע, או שהמידע לא הגיע בזמן או

לא נותח כהלכה. לדוגמה: המודיעין צופה שהאויב יתקוף בערב, אך האויב מפתיע ותוקף בבוקר. המודיעין מעריך שהאויב יתקוף ממערב והאויב מפתיע ותוקף מדרום.

שיעור 7 – נשק גרעיני

רוברט אופנהיימר – אבי הפצצה הגרעינית: "עתה הנני המוות, מחריב העולמות".

אסטרטגיה גרעינית

- **אסטרטגיה נגד כוח (Counter Force):** הכוונה לכח גרעיני של האויב. המדינה תעשה שימוש בנשק הגרעיני שלה כדי להשמיד נשק גרעיני של האויב (מפעלי יצור) המטרות העיקריות של הנשק הגרעיני זה הכוח הגרעיני והצבאי של היריב.
- **אסטרטגיה נגד ערך (Counter Value):** המטרות העיקריות של הנשק הגרעיני הם מרכזי אוכלוסיה ומרכזים כלכליים. אין הבחנה בין אזרחים למטרות צבאיות (לדוגמה: הפצצת הירושימה ונגסאקי).

נגד כוח	נגד ערך	
נשק גרעיני של האויב	מרכזי אוכלוסיה ומרכזים כלכליים	המטרה העיקרית
יש חשיבות לדיוק, יש צורך בהרבה פצצות	אין חשיבות לדיוק, אין צורך בהרבה פצצות	דיוק וכמות הפצצות
הרבה משגרים ויכולת הרס מוגבלת לכל פצצה (הדיוק חשוב).	קצת משגרים ויכולת הרס גדולה לכל פצצה.	כמות המשגרים ויכולת ההרס
מלחמה גרעינית מוגבלת	מלחמה גרעינית טוטאלית	סוג המלחמה
הרתעה מוגבלת, מרוץ חימוש. יש סיכוי לפרוץ מלחמה גרעינית	הרתעה גרעינית הודדית	הרתעה

הרתעה גרעינית

- קל להשיג הרתעה גרעינית (אסטרטגיה נגד ערך):
 1. מדגישה את המחיר הגדול שבפרוץ מלחמה גרעינית. עצם קיום הנשק הגרעיני ממתן תוקפנות.
 2. יש התנגדות לבניית מערכי הגנה.
 3. מסתפקים בבניית מספר קטן של פצצות אך הן עוצמתיות.
 4. רואה בנשק הגרעיני נשק פסיכולוגי.
 5. אין אפשרות של מלחמה מוגבלת.
- מסובך להשיג הרתעה גרעינית (אסטרטגיה נגד כוח):
 1. המחיר תלוי ברווח הצפוי. האפשרות שתפרוץ מלחמה קיימת.
 2. ממעטת בחשיבות ההשפעה הפסיכולוגית של הנשק הגרעיני.

3. יש תמיכה בבניית מערכי הגנה.
4. יש חשיבות בהרתעה גם למימדים אחרים כמו דוקטרינה צבאית, טכנולוגיה של הצבא השני.
5. יש אפשרות של מלחמה גרעינית מוגבלת.

כוח מכה שנייה

הגדרה: היכולת של המדינה המותקפת להכות ביריב בנשק גרעיני גם לאחר שהיריב פגע בה בנשק גרעיני. לא לכל המדינות יש יכולת מכה שנייה.

כדי שלמדינה תהיה יכולת מכה שנייה, היא צריכה שיהיו לה המאפיינים הבאים:

- **ריבוי אמצעים:** מספר רב של ראשי נפץ ואמצעי שיגור. ראשי נפץ בודדים לא יספיקו. כנ"ל לגבי אמצעי שיגור (מטוסים ששוהים באוויר ונושאים נשק גרעיני, צוללות גרעיניות, נשק גרעיני מתחת לאדמה).
- **פיזור:** פיזור האמצעים והסתרתם. הגנה על האמצעים הללו מפני השמדתם בידיי האויב במתקפה הגרעינית הראשונה, היא חיונית לטובת מכה שנייה.
- **ניידות:** שימוש בצוללות, מטוסים וכדומה, והקפדה על נידום ממקום למקום, כדי למנוע חשיפתם ופגיעה בהם.
- **כוננות גבוהה:** לתקוף לפני שהגל השני מגיע.
- **חדירת מערכי הגנה:** יכולת להגיע למטרות האויב ולחדור את מערכות הגנה שלו.

בעיות בשמירת כוח מכה שנייה:

- **מדד יחסי** – הדבר תלוי בהתקדמות הטכנולוגית של היריב. למשל, מדינה בעלת צוללות שנושאות נשק גרעיני לטובת מכה שנייה, יכולה לאבד את היתרון אם ליריב יש יכולת גילוי צוללות במעמקים.
- **הכל תיאורתי** – יכולת מכה שנייה מעולם לא נוסתה בפועל. האם זה בכלל יכול לעבוד?
- **עסק יקר** – בניית יכולת מכה שנייה מצריכה השקעה של מליארדים רבים. היות והטכנולוגיה תמיד מתפתחת, התחזוקה של יכולת מכה שנייה לעולם לא נעצרת (תמיד צריך לשפר ולהיות צעד אחד קדימה לפני האויב).
- **מי ינהל אותה?** – יכול להיות שלאחר המכה הראשונה, לא יהיה מי שישרוד כדי לנהל את מערכת המכה השנייה. לא יהיה בדרג הפיקודי מי שיתן את הפקודות לצוללת, למטוס וכו'.

השלבים העיקריים בעיצוב האסטרטגיה הגרעינית האמריקאית.

שלב א' (שנות ה-40)

- הנשק גרעיני נתפס כפצצה גדולה הגורמת הרס רב והרג המוני, שביכולתו להביא להכרעה מהירה.
- צ'רצ'יל המעיט בערכו של הנשק הגרעיני באמרו: **"בסופו של דבר, הפצצה החדשה הזאת תהיה פשוט גדולה יותר מן הפצצות שיש לנו היום. היא לא משנה את עקרונות המלחמה..."**

שלב ב' (שנות ה-50-40)

- חלה התפכחות מהרעיון של צ'רצ'יל. הנשק הגרעיני הוא בגדר מהפכה טכנולוגית שמצריכה שינוי בחשיבה האסטרטגית.
- **"התגמול המאסיבי"**: זהו החלק הראשון בשלב ב'. בשלב זה רק ארה"ב מחזיקה ביכולת גרעינית. היתרון המשמעותי הזה הביא אותה לקבוע "תגמול מאסיבי", לפיו כל התקפה עליה ועל בנות בריתה, תגרור תגובה גרעינית כואבת.

- **"התגמול הגמיש"**: בשנת 1949 גם ברה"מ משיגה יכולת גרעינית. המאזן משתנה וארה"ב מגמישה את עמדתה וקובעת כי לא על כל גירוי היא תגיב בנשק גרעיני, אלא עפ"י נסיבות ותנאים. ואכן, במלחמת קוראיה, בשנת 1951, ארה"ב נמנעת מלעשות שימוש בפצצה גרעינית, מחשש לתגובה סובייטית.

שלב ג' (שנות ה-60-70)

- **"מאזן אימה"** - מרוץ החימוש בעיצומו. בשלב זה שתי המעצמות מחזיקות בעשרות אלפי ראשי נשק גרעיניים, מה שיוצר מאזן אימה (Mutual Assured Distraction - MAD). למירוץ החימוש הגרעיני מצטרפות מדינות נוספות. ביניהן: סין, צרפת, אנגליה. טעות בשיקול הדעת יכולה להביא להשמדה עולמית. מצב שמביא את המדינות המעורבות להתחיל לחשוש מקיומו של הנשק הגרעיני. ארה"ב וברה"מ מתחילות לחזק את אחיזתן במדינות, אשר מיקומן הגיאוגרפי מהווה יתרון בפריסת הנשק הגרעיני.
- **האמנה** - לראשונה העולם משכיל על אמנה לאי הפצת נשק גרעיני ה-NPT.
- **יכולת מכה שניה** - ארה"ב מבינה את הצורך בפיתוח "כוח מכה שנייה" על מנת לשמור על "מאזן האימה" (צוללות גרעיניות, טילים טראנס-אטלנטיים בעלי ראשי קרב גרעיניים, מטוסים עם יכולת שיגור נשק גרעיני, ועוד). ברה"מ גם כאן הדביקה את ארה"ב

שלב ד' (שנות ה-80)

- **"יוזמת ההגנה האסטרטגית"** - נשיא ארה"ב, רונאלד רייגן מקים ארגון שנקרא SDI ("יוזמת ההגנה האסטרטגית"). הוא מכנה את הפרוייקט "פרוייקט מלחמת הכוכבים". מאחורי הפרוייקט עומד הרעיון לאפשר לארה"ב יירוט טילים בליסטיים ע"י לווינים ולייזרים. הפרוייקט מאיים להפר את המאזן בכך שהוא יבטל את היכולת הסובייטית למכה שנייה.

שלב ה' (שנות ה-90 עד ימינו)

- **בקרה** - ברית המועצות כבר לא קיימת. ארה"ב נותרת מעצמת העל היחידה בעולם. האתגר שעומד מול האמריקאים הוא איך לצמצם את כמות הנשק הגרעיני בעולם ואיך למנוע ממדינות נוספות להצטרף למירוץ הגרעיני.
- **האיום החדש** - האיום הוא איום גרעיני לא ממדינת אויב אלא פצצה גרעינית שתיפול לידי ארגון לא מדינתי - NGO - ארגון טרור או בידי "מדינה מטורפת".

שיעור 8 - תרבות אסטרטגית

הגישה התרבותנית

- הגישה מעמידה במרכז אלמנטים שאינם מוחשיים, כדוגמת: רעיונות, זהויות וערכים. הם אלה שמעצבים את המדינה, והם אלה שקובעים את ההתנהגות המדינית-ביטחונית (קבלת החלטות).
- הגישה התרבותנית אינה מוחשית או רציונלית. בבסיס גישה זו קיימת ההנחה כי התנהגות (בעיקר קבלת החלטות) היא אינה פועל יוצא של שיקולים רציונאליים, אלא באה מתוך שיקולים ערכיים, רעיוניים (כמו אוהדי קבוצת כדורגל שיגנו על קבוצתם וילכו איתה באש ובמים, ללא קשר ליכולות שלה, למיקום שלה בטבלה, וכו').

הגדרת תרבות אסטרטגית

- **הגדרה**: בכל מדינה קיימת "מערכת אינטגרטיבית" (משולבת) של ערכים, סמלים, דימויים ופרקטיקות, במטרה לשתף באירוע מגוון רב ורחב של קהלי יעד מתוך המדינה, ובכך להפוך את

האירוע לנחלתה של חברה שלמה. לדוגמה: ה-7 באוקטובר אמנם התרחש בעוטף עזה, אך הוא פגע בכל החברה הישראלית (היהודית).

- לכל מדינה ישנה תרבות האסטרטגית ייחודית משלה.
- המאפיינים בכל מדינה יכולים להופיע בצורות ביטוי מגוונות כגון: שירים, דימויים, אגדות, גיבורי תרבות, מחוות, פולחנים, טקסים וכדומה.

אינדיקטורים

האינדיקטורים הצבאיים/בטחוניים לפיהם נזהה את היחודיות של המדינה:

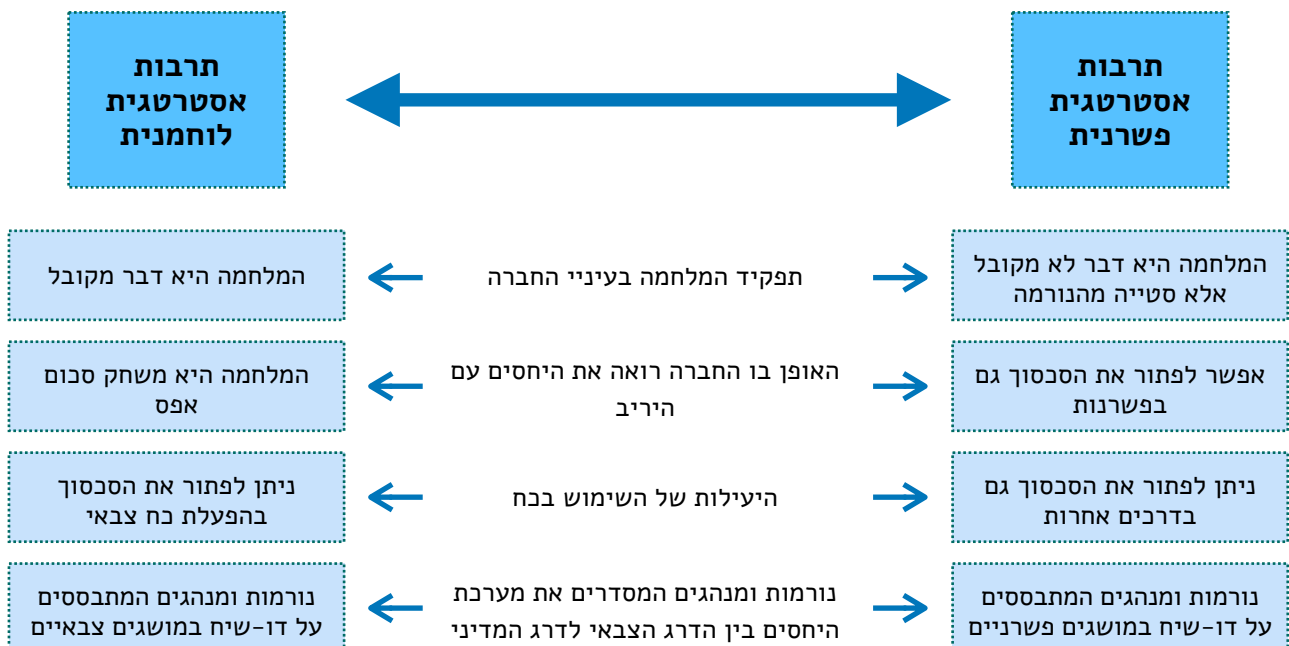
- **סמלים ודימויים** - שעל פיהם רואה החברה את התחום הביטחוני בכלל והצבא בפרט (שירים, דימויים, אגדות, מחוות, פולחנים, טקסים וכו').
- **מיליטריזם** - מדגיש את הערכים הצבאיים המשפיעים על החלטות שגופי השלטון מקבלים, ובעיות חברתיות או פוליטיות לעיתים נשפטות באמצעותו (ישראל למשל, היא מדינה מיליטריסטית החושבת במושגים צבאיים - קצין צה"ל הוא עדיין דמות להערצה. שוויץ אינה כזאת).
- **פקרטיקה** - כללים ונורמות שהתפתחו עם השנים לדפוס המסדיר את יחסי הגומלין בין האליטות השונות. למשל, את היחסים בין הדרג המדיני לדרג הצבאי. בישראל לאנשי צבא היה כל העת משקל כבד בתחום קבלת החלטות במדינה ובעיצוב דעת הקהל. לאחר ה-7 באוקטובר, לאנשי מודיעין יש פחות משקל. הם כבר לא כל יכולים, יודעי כל.

ביצד לאפיין תרבות אסטרטגית

כדי לאפיין תרבות אסטרטגית של מדינה מסוימת, צריך לענות על 4 שאלות:

- **תפקיד המלחמה בעיני החברה:** האם היא דבר מקובל או סטייה מהנורמה?
- **האופן בו החברה רואה את היחסים עם היריב:** משחק סכום אפס (או אני או אתה) או פשרנות (יש מקום להתפשר, להגיע להסכמים, לחיות זה לצד זה)? ישראל פשרנית מול אויביה. מבחינת החמאס, אין מקום לישראל להתקיים.
- **היעילות של השימוש בכוח:** האם ניתן לפתור את המשבר בהפעלת כוח צבאי או בדרכים אחרות?
- **נורמות ומנהגים המסדירים את מערכת היחסים בין הדרג הצבאי לדרג המדיני.** מי הם הגורמים שנותנים את הטון - מדינאים או אנשי צבא?

סוגי תרבות אסטרטגית

נפוליאון בונפרטה

גובה: 5 רגלים ו-2 אינצ'ים צרפתיים = 1.57 מטר.
 השווים ל-5 רגלים ו-6.5 אינצ'ים אנגליים = 1.68 מטר.
 השוני בחישוב - 11 סנטימטרים מגובהו !!!
 נפוליאון היה מוקף בחיל משמר אישי, והחיילים היו גבוהים במיוחד. לעומתם הוא נראה נמוך.
 הכינוי של נפוליאון היה "הרב"ט הקטן" הרומז דווקא ליחסו השוויוני והבלתי-מתנשא.

מהו מיתוס?

מיתוס מורכב מסיפור מעשה שהתרחש, שעליו נוספו אגדות, מסרים וסמלים, ההופכים אותו לבעל משמעות שלעיתים חורגת מהמציאות. מטרתו היא לשתף באירוע משתתפים רבים עד שהמיתוס הופך לנחלתה של החברה.

עפ"י ויקיפדיה: מיתוס הוא סיפור עם, המתאר אירוע – מן העבר, ההווה או העתיד – אשר אף כי אינו אמיתי, הוא בעל חשיבות יוצאת דופן או משמעות עמוקה עבור קהילה מסוימת. במיתוס מעורבים אלים, גיבורים על אנושיים או משתתפים אחרים – מופעלים או מפעילים – אשר תורמים לעיצוב זהותה ותפיסתה של אותה הקבוצה, המאמינה והדבקה במיתוס.

שיעור 9 – ניצחון במלחמה

ניצחון צבאי (המלחמה כאוטונומיה):

- **ניצחון בהכרעה** – שלילת כושר הלחימה של היריב, עד שאינו יכול להילחם עוד. זהו מרכיב פיזי בו אחוז ניכר מכלי המלחמה של היריב מושמד (טנקים, מטוסים, אוניות, חיילים). לדוגמה: הצבא הגרמני במלחמת העולם השניה הובס פיזית ולא יכול היה להמשיך להלחם.
- **ניצחון בהבסה** – זהו ניצחון תודעתי. להביא את היריב להכרה בתבוסתו ולחדול מלהילחם מרצונו, למרות שיש לו עדיין יכולת מבצעית (אחוז ניכר מכלי המלחמה שלו עדיין שמיש). זהו מרכיב פסיכולוגי. לדוגמה: היפנים נבנעו לאחר הפצצת הירושימה.
- **ניצחון בחוסר הפסד** – עמידה איתנה למרות שלא הושג ניצחון ברור בקרב. החמאס רואה בעצמו מנצח, למרות שחלק ניכר ממנו הושמד. כאן המרכיב הוא סובייקטיבי ובעיני המתבונן.

גורמים לניצחון צבאי:

על מנת לנצח במלחמה המדינה צריכה ליישם את המרכיבים הבאים:

- **תמרון** (לידל הארט) לעומת **קרב** (קלאוזוביץ) – עפ"י הארט, **לתמרון** (הנעת כוחות בזירת הלחימה) יש השפעה ניכרת על תוצאות הקרב, היות והנעת כוחות מאסיבית (ברמה של אוגדה או גייס), יש ביכולתה לשלוט על האויב באש (לעשות עליו מצור למשל), עד אשר הוא לא ירצה להלחם (ניצחון בהבסה). לעומתו, קלאוזוביץ טוען כי האפשרות היחידה לנצח במלחמה היא **קרב** אמיתי (ניצחון בהכרעה).

- **כמות** - ככל שלצבא יש כמות חיילים וכלי מלחמה גדולים יותר, כך יש לו סיכוי גדול יותר לנצח.
- **איכות** - איכות הצבא, הלוחמים, איכות כלי הנשק.
- **מפקד** - שרשרת פיקוד שמתפקדת בצורה יעילה (הפקודות עוברות מהדרג הבכיר עד לאחרון החיילים בשטח).
- **טכנולוגיה** - עליונות טכנולוגית.
- **ארגון הפעולה** - היכולת לקחת את כל המרכיבים לעייל ולארגן אותם לכדי פעולה אחת אפקטיבית.

גורמים לניצחון מדיני:

השאלות הבאות נותנות את המענה האם הושג ניצחון מדיני:

- **השגת מטרות המלחמה** - האם הושגו היעדים שלמענם יוצאים למלחמה או לחילופין האם נמנעו היעדים של הצד השני + מהו המחיר ששולם עבור השגת היעדים (ניצחון פירוס - ביטוי המשמש לתיאור ניצחון שעלה במחיר כה רב, עד שיצא שכרו בהפסדו).
- **הניצחון הוא סובייקטיבי** (תודעתי וכפוף לשיפוט) - ביחס למערכת הערכים של המדינה. תחושת הניצחון היא הגורם החשוב. צד אחד יכול להיות מוכרע צבאית, עד כי נשללת ממנו היכולת הטכנית להלחם, אך הוא עדיין יצא בתחושת ניצחון.
- הניצחון תמיד נמדד ביחס להערכת התועלת של המלחמה. האם היא השיגה את מטרתה? האם היתה הצדקה למלחמה? מה המחיר ששילמנו בעבור המטרות? האם הם היו גבוהים מדי?

מאמר

1. חסידי אוונס: "מערכת המערכות"

- לקבוצה הראשונה, תלמידיו של אדמירל אוונס, אין כלל ספק כי המהפכה בתחום הצבאי כבר החלה (רשת ציוד משולבת לחלוטין המסוגלת לצפות, לירות ולתקשר). היא מתבטאת בראש ובראשונה ביישום טכנולוגיות המידע ללוחמה. זוהי מהפכה שרק ארצות-הברית מסוגלת לנצלה במלואה ובאופן מהותי. ארצות-הברית צברה יכולות טכנולוגיות מדהימות, אך עדיין עליה לחבר ביניהן ולעשות שימוש מלא בעוצמתן. לדעת אוונס וחסידי, האתגר אינו טמון ביצירת טכנולוגיות חדשות, אלא בניצול מלא של הטכנולוגיות הקיימות. אחד המכשולים העיקריים ליצירת אותה "מערכת המערכות" הוא בורות הצבא האמריקני באשר למלוא היכולת של המערכות המצויות ברשותו.
- ביסודה של "מערכת המערכות" מונחת האמונה, כי עד כה הייתה הפעילות הצבאית מורכבת בעיקרה מתנועה וממאמץ מבוזבזים. על כל קליע שפגע בחייל אויב ירו אנשי חיל הרגלים אלפי קליעים שהחטיאו את המטרה. על כל פצצה שנחתה על מפעל, גשר, טנק, הפילו המפציצים אלפי פצצות שהחטיאו. אנשי הלוגיסטיקה צברו כמויות עצומות של אספקה שהצבאות מעולם לא נזקקו לה, מטוסים פיטרלו במרחב אווירי שהאויב מעולם לא חדר לתוכו, והקצינים שהובילו כוחות סיור זחלו באפלה דרך שטחים שלא היו בשליטת אויב.
- "ערפל המלחמה", לא נבע ממהות המלחמה ומאפייניה עצמה, אלא מן הכשלים באיסוף, הערכה וניהול המידע, כשלים שהטכנולוגיה, בניהול נבון, יכולה עתה לתקן.
- האתגר העיקרי טמון אפוא בבעיה ארכיטקטונית: הקמת "מערכת המערכות". הרעיון הכולל פשוט - לוודא שמידע על המטרה שאותר על-ידי מערכת כלשהי, יועבר, במועד, למערכת אחרת המסוגלת לירות ביעילות.
- כינון "מערכת המערכות" מחייב מאמץ חריג של האחדת נהלים ובניית קישורים אמינים אשר יאפשרו, לדוגמה, למסוק של זרוע היבשה המצויד בטילים ארוכי-טווח, לירות במתקני מכ"ם ניידים שזוהו

- באמצעות כלי טיס בלתי מאויש של זרוע האוויר, או לצי, לשגר טיל בליסטי טקטי מן הים כדי לפגוע בטור משוריין בתנועה על היבשה, שזוהה באמצעות לוויין לפני דקות ספורות.
- כדי לאפשר לשינויים טכניים אלה להשתרש, דרושים שינויים ארגוניים עמוקים מאוד, כולל פיתוח קצונה מתחכמת ובעלת כישורים מבצעיים גבוהים, ומיזוג כל הזרועות והשירותים לארגון צבאי יחיד ומשולב.
- "מערכת המערכות" תביא את ארה"ב להשיג שליטה בשדה הקרב.
- רק ארה"ב לבדה מסוגלת לבנות את "מערכת המערכות", היות והיא משקיעה פי חמישה על בטחון מו המעצמה הצבאית הבאה אחריה. יש לה נכסים ללא מתחרים (לוויינים, נושאות מטוסים וכדומה).
- האיום האמיתי אינו אפוא חיצוני אלא דווקא פנימי. - התנגדות זרועות הצבר וסירוב הקצונה להכיר באתגר של עידן חדש בלוחמה.
- לסיכום: חסידי אוונס טוענים כי ארה"ב הי היחידה שיכולה לפתח את "מערכת המערכות". כל שצריך הוא לחבר בין המערכות השונות לכדי מערכת אינטגרטיבית אחת, שתדע לפעול בצורה מושלמת. אבל מי שמכשיל את המהלך, הם דווקא קציני הצבא הבכירים.**

2. המהפכנים המהססים

- המהפכנים המהססים היא קבוצה גדולה יותר של מומחי בטחון, הסבורים כי המסלול להתפתחותה של מהפכה צבאית בארה"ב אינו ברור. אם אמנם מתחוללת מהפכה בתחום צבאי, היא עדיין בחיתוליה. גם אם היא מתחוללת כעת, אנו נראה את תוצאותיה רק בעתיד. צורתה הסופית והשלכותיה הצפויות אינן ברורות.
- לפי השקפה זו, המהפכה הנוכחית, אינה אלא שינוי אחד בסדרה של מהפכות שהתרחשו בעבר (פיתוח הטנק, הטלגרף, השימוש ברכבות, פיתוח המקלע). למהפכות אלו מספר קווים משותפים:
 - בדרך-כלל יש מדינה אחת המובילה במימושן,
 - דווקא הטכנולוגיות האזרחיות מולידות שינוי מהפכני בצבא (הרכבת, הטלגרף, מנוע הבעירה).
- בדומה לקבוצה הראשונה, גם קבוצת "המהפכנים המהססים" מסתמכת פחות על טכנולוגיה כשלעצמה, ויותר על טכנולוגיה כפי שהיא מנוצלת על-ידי תושיית האדם, בהצביעה על הסינתזה בין טכנולוגיה, תפיסה מבצעית, וארגון. אבל בעוד שחסידי אוונס. מגדירים את הבעיה כבעיה מבנית טהורה ופשוטה, המהפכנים הזהירים רואים תמונה מורכבת יותר שיש בה הרבה יותר מרכיבים לא מוחשיים, והרבה פחות תוצאות בטוחות.
- לדעת המהפכנים המהססים, האתגר העיקרי העומד בפני הכוחות המזוינים האמריקניים הוא אפוא **טיפוח הניסוי והחדשנות**. הם לא מאמינים ב"מערכת המערכות". הם מקווים כי הכוחות המזוינים יפתחו הרבה מאוד מערכות נשק, ארגונים ותפיסות מבצעיות שסופם להיכשל, כדרך להגיע אל הפתרונות הטובים. אולם, הם מודאגים בעיקר מהרתיעה הגוברת של צבא האמריקני להסכים עם ניסויים מרחיקי לכת.
- טיפוח חדשנות הוא אפוא אתגר** המדיניות המרכזי הניצב בפני משרד ההגנה. המהפכנים המהססים משבחים את שפע התוכניות המגוונות המצויות כיום בפיתוח, וחותרים לטפחן ולהגן עליהן. ואולם אין די במימון כמה אבות-טיפוס או הקמת טייסת חדשה אחת או שתיים. אפשר שיהיה צורך לבנות חצי תריסר סוגים שונים של אניית מחסני הנשק בטרם יימצא העיצוב המיטבי.
- את ה"מהפכנים המהססים" מטרידה העובדה כי רוב הטכנולוגיות המניעות את המהפכה בתחום הצבאי הגיעו מן המגזר האזרחי, ולפיכך יהיו זמינות גם ליריביה האפשריים של ארה"ב.
- הם מודאגים מהסחת הדעת הנגרמת כתוצאה מתכיפות המבצעים של הכוחות האמריקניים הפרוסים ברחבי העולם, המפחיתה מן המשאבים, הזמן ותשומת-הלב שהזרועות יכולות להקדיש לבניין הכוח הצבאי הקונבנציונלי לטווח הארוך יותר.

- המהפכנים המהססים סבורים כי ארצות-הברית עלולה לעמוד מול "יריב שווה", וכנראה תעמוד מולו, במהלך שניים או שלושה העשורים הבאים. היריב השווה הסביר ביותר, ששמו עולה לדיון פתוח יותר ויותר, הוא סין. בשנים הראשונות של המאה הבאה עשויה הכלכלה הסינית להשתוות לכלכלה האמריקנית במונחי סדר גודל.
- **לסיכום: המהפכנים המהססים סבורים כי המהפכה הקרבה היא חלק מסדרת מהפכות שהתרחשו במהלך ההיסטוריה. הם סבורים כי דווקא הטכנולוגיות האזרחיות הן אלו שיוצרים שינוי בצבא, אך מודאגים מהעובדה שטכנולוגיות אלו זמינות גם למדינות אחרות. הם דוגלים בחדשנות, בחשיבה על רעיונות וביצור של אינסוף כשלונות, בדרך אל ההצלחה הגדולה. אולם הם סבורים כי חשיבה מעין זו היא אתגר עבור משרד ההגנה. להערכתם, אם ארה"ב תמשיך להסס ולכלות את האנרגיה שלה על פעילות צבאית לא לה, היא תעמוד בעשורים הקרובים מול מעצמה חדשה - סין.**

3. ותיקי מלחמת המפרץ

- קבוצה זו מאמינה כי שינוי כזה התרחש למעשה כבר בשנות השמונים ואולי אפילו קצת קודם והודגם בצורה ברורה יותר במלחמת ארה"ב עם עיראק, הנצחון של מדינות הקואליציה היה פשוט ומהיר, הודות לטכנולוגיה וכח אדם שניצבה מול חיילים לא מאומנים ולא מצוידים.
- שינוי זה נשען על מהפכת האימונים האמריקנית של שנות השבעים וניצולה המלא של הטכנולוגיה הצבאית המודרנית בידי חיילים מאומנים היטב: שטחי אימונים מתוחכמים, שטחי מטווח למערכות נשק, בצירוף מדיניות קפדנית לגיוס וטיפוח כוח-אדם. כל זה יוצר כוחות מזוינים ברמה אחרת מזו של מרבית המדינות.
- המהפכה היא שילוב של חומרה מתוחכמת יותר ויותר, אימונים בתנאי מדמי-מציאות, ומדיניות כוח-אדם המושכת לצבא חיילים בעלי אינטליגנציה והשכלה גבוהה. ניצחון הקל לכאורה של מדינות הקואליציה על העיראקים, שמחירו הזול הפתיע אפילו רבים מן החיילים שסייעו בהשגתו, הוכיח כי הלוחמה אכן עברה שינוי מהותי.
- בעיני ותיקי מלחמת המפרץ, הטכנולוגיה חשובה כמובן, אך לא יותר מאיכות האימונים שהושגה לאחרונה בידי זרועות הצבא.
- הם מציינים את יתרונותיו של צבא מקצועי המושך אליו אכלוסיה מתקדמת מבחינה טכנולוגית, על פני צבא חובה בו לעתים החייל מוצא עצמו מקלף תפוז"א.
- האתגר העיקרי בעיני ותיקי מלחמת המפרץ הוא בעיקרו תקציבי. רמת הפעילות המבצעית של הכוחות הפרוסים בעולם נותרה גבוהה, אולם הכוחות קטנו בשליש. כדי לא לפגוע באיכות החיילים, נעשו קיצוצים עמוקים ביותר ברכש חומרות חדשות, ביותר מ-50%. לדעת ותיקי המפרץ, הבעיה המרכזית של העתיד היא בעיית איזון: שמירה על אותם המאפיינים של הצבא האמריקני שתרמו להצלחתו עד כה, תוך המשך שיפורו.
- ותיקי מלחמת המפרץ נוטים להאמין כי המשך ההשקעות בסעיפי השכר, האימונים, ובאופן כללי בכל הסעיפים המבצעיים והתחזוקתיים, מבטיח עליונות קונבנציונלית מכרעת על כל יריב פוטנציאלי שמולו עלולה ארה"ב להתמודד.
- למעשה, הם סבורים כי לעליונות זו יכולות להיות תוצאות פרדוקסליות. במקום לנסות להתחרות בארצות-הברית בתנאים עדיפים מבחינתה - דהיינו, לוחמה קונבנציונלית עתירת-טכנולוגיה - יפנו יריביה הפוטנציאליים לאמצעים שבשני קצות קשת העימות - טרור או נשק גרעיני, או שניהם גם יחד.
- **לסיכום: קבוצה זו סבורה כי עליונות ניתן להשיג באמצעות כח אדם איכותי ואימונו המקצועי, בשילוב של טכנולוגיה. האתגר העיקרי לדעתם הוא תקציבי. הם מעלים חשש כי בשל חוסר יכולתו של האויב להתמודד מול עליונותה של ארה"ב, הוא יפנה לקצוות (טרור ונשק גרעיני).**

4. הספקנים

- קבוצה זו של היסטוריונים ואנשי צבא, מתייחסת לרעיון כולו בחשד, ואפילו בלגלוג. לפי השקפה זו, כל הרעיון של שינוי מהפכני בלוחמה הוא מוטעה ואף מסוכן. הם טוענים כי כל מקרה של תמורה שנראתה מהפכנית בעבר, התגלתה בדיעבד כשינוי הדרגתי שקדם לו, שנפרס על פני תקופה ארוכה בהרבה ממה שנראה על פניו.
- סלידתם מרעיון השינוי המהפכני נובעת מאי-הסכמתם הפנימית לרעיון כי הטכנולוגיה, ולא טבע האדם, היא השולטת בשדה הקרב. הם טוענים כי המלחמה עם עיראק לא מהווה דוגמה, היות ושם נלחמו נגד יריב טיפש.
- הספקנים סבורים כי היסוד האנושי הוא המכריע. הם מתנגדים להטלת התקוות בטכנולוגיה בלבד.
- הם נוטים לפקפק בשאלת כשירותן של נשים לקרב.
- בדומה ל"ותיק מלחמת המפרץ", גם הם רואים את האתגר הבא למדיניות הבטחון האמריקני כעניין של איזון בין ההון האנושי והטכנולוגיה
- הספקנים חוששים מחלחול של ערכי החברה האמריקנית בת-זמננו שאותם הוא רואה כהדוניסטיים, שוויוניים מדי ביחס בין גברים ונשים, אל שורות הצבא.
- גם הם רואים את האויב העיקרי כאויב מבפנים.
- **לסיכום: הספקנים לא מאמינים בשינויים קיצוניים. הם מאמינים בשילוב נמצח בין ההון האנושי והטכנולוגיה. הם מאמינים כי מי ששולט בשדה הקרב הם האנשים ולא הטכנולוגיה. הספקנים מודאגים מהפרוגרס האמריקאי, שיחלחל לשורות הצבא.**